

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Навчально-науковий інститут економіки
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:
В.о. завідувача кафедри,
д.е.н., професор
_____ В.О. Добровольська
“ _____ ” _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Проблемні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства
та перспективи їх розв'язання**

Виконав: студент за
освітньо-професійною програмою
«Фінанси, банківська справа та
страхування» зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Трегуб О.М.

Керівник: проф. Халатур С.М.

Дніпро – 2020

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку і фінансів

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітній ступінь магістр

Освітньо-професійна програма 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Л.І. Катан

« » _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу студентки

Трегуб Олександр Миколайович

1. **Тема дипломної роботи** «Проблемні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства та перспективи їх розв'язання»

2. Керівник роботи **Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор**
затвержені наказом ДДАЕУ від «13» жовтня 2020р. № 2590

3. Строк подання студентом роботи «14» грудня 2020 р.

4. **Вихідні дані до роботи** Баланс, Звіт про фінансові результати(прибутки і збитки), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Закони України, інші нормативні інструктивні матеріали, праці видатних вчених, статистична та бухгалтерська звітність підприємства, Примітки до річної фінансової звітності, нормативна та фінансово-економічна література.

5. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).**

1. Економічна сутність фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства та основи управління кредитоспроможністю. 2. Організаційно-економічна характеристика та аналіз діяльності сільськогосподарського підприємства АВ ТОВ «Агроцентр К». 3. Напрями вдосконалення управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства. Висновки і пропозиції.

6. **Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**

Види фінансових ресурсів підприємства, критерії ефективності управління кредитоспроможністю підприємства, структура економічного аналізу і діагностики фінансових можливостей підприємства, джерела формування і напрями використання фінансових ресурсів підприємства, класифікація чинників формування оптимального рівня кредитоспроможності підприємства, динаміка основних складових активу балансу

підприємства за 2015-2019 рр., тис. грн., динаміка пасиву балансу підприємства за 2015-2019 рр., тис. грн., динаміка фінансових результатів діяльності підприємства за 2015 – 2019 рр., тис. грн., динаміка чистого прибутку підприємства за 2015-2019 рр., тис. грн., цільові напрямки дослідження та система локальних показників для визначення кредитоспроможності підприємства, система бюджетів діяльності підприємства, етапи фінансового планування діяльності підприємства.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання «05» березня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Економічна сутність фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства та основи управління кредитоспроможністю.	27.03.20	
2.	Організаційно-економічна характеристика та аналіз діяльності сільськогосподарського підприємства АВ ТОВ «Агроцентр К»	23.10.20	
3.	Напрями вдосконалення управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства.	06.11.20	
4.	Формування висновків та пропозицій	01.12.20	

Студент _____
(підпис)

Трегуб О.М.

Керівник роботи _____

Халатур С.М.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ	9
1.1. Фінансові ресурси підприємства як базис управління кредитоспроможністю	9
1.2. Концептуальна основа та систематизація принципів досягнення оптимального рівня кредитоспроможності на підприємстві	18
1.3. Система показників оцінки ефективності управління кредитоспроможністю підприємства	24
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР К»	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика АВ ТОВ «Агроцентр К»	36
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства за показниками балансу	44
2.3. Аналіз кредитоспроможності та фінансової стійкості підприємства як критерій якості управління фінансовими ресурсами підприємства	53
Висновки до розділу 2	64
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	67
3.1. Формування бюджету руху грошових коштів як інструмента управління кредитоспроможністю підприємства	67
3.2. Шляхи удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства	80

3.3. Модель аналізу сільського господарства як інструмент підтримки управлінських рішень у сфері кредитоспроможності	88
Висновки до розділу 3	96
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	112

РЕФЕРАТ

Тема: Проблемні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства та перспективи їх розв'язання

Магістерська робота: 115 ст., 9 рис., 19 табл., 3 додатки, 77 літературних джерел.

Об'єктом дослідження даної роботи є процеси формування ефективного рівня кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Метою роботи є вивчення новітніх підходів до управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства, а також визначення перспективних напрямів удосконалення та оптимізації структури капіталу.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти процесу управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства.

В ході виконання дипломної роботи магістра комплексно досліджено стан управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства, обґрунтовано шляхи удосконалення. Результати рекомендовані до впровадження в сільськогосподарських підприємствах України

АНОТАЦІЯ

КРЕДИТ, ЦІНА ПОЗИКИ, РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ,
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО

АННОТАЦИЯ

КРЕДИТ, ЦЕНА КРЕДИТА, РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ

SUMMARY

CREDIT, LOAN PRICE, RESULTS OF ACTIVITY, AGRICULTURAL
ENTERPRISE

ВСТУП

Одним із перших кроків є оцінка кредитоспроможності та надійності своїх ділових партнерів в будь-якій операції. Кредитоспроможність - це внутрішня якість підприємств, що відображає у них здатність та готовність виконувати свої ділові зобов'язання. У традиційному діловому середовищі протягом багатьох років були розроблені досить ефективні методи оцінки кредитоспроможності ділових партнерів.

Надмірна неоднорідність сільськогосподарських підприємств обумовлена надзвичайно різноманітним діловим середовищем та є ключовим фактором, що робить оцінку рівня кредитоспроможності у сільському господарстві досить важкою. У сільському господарстві проблеми з інформацією перешкоджають ефективному здійсненню багатьох економічних операцій, оскільки інформація часто розподіляється асиметрично між двома сторонами. Розробка надійних механізмів для оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств є одним з головних пріоритетів у розширенні їх фінансово-господарської діяльності. Традиційно кредитоспроможність ділових партнерів оцінювались за допомогою реляційних методів, які передбачали довготривалу взаємодію та спостереження іншої сторони. Однак в останні десятиліття ці методи в основному замінені на більш об'єктивні транзакційні методи, засновані в основному на статистичному аналізі річної фінансової звітності.

Банківські установи хочуть позичити гроші. Вони хочуть, щоб підприємства користувались їхніми коштами, щоб підприємства брали та виплачували позики. Збір відсотків і зборів - це два способи заробітку кредиторів. Але вони не хочуть позичати гроші тому, хто не поверне їх - це призведе до втрати грошей. Тобто кредиторам необхідно визначати, кого затвердити для позики. Андеррайтинг - це процес, який кредитор використовує, щоб вирішити, яких заявників прийняти чи відмовити та які умови запропонувати для своїх позик. Іншими словами, це процес визначення кредитоспроможності заявника. Процес андеррайтингу може варіюватися залежно від фінансової установи та продукту, але багато кредиторів збирають

та аналізують дані з різних джерел, перш ніж приймати рішення. Є безліч моделей, які є сучасними та використовуються для оцінки кредитоспроможності та прогнозування банкрутства підприємства.

Дослідженню питань управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства присвячені праці таких вчених: Г. М. Азаренкова, С. П. Азізов, С. В. Бардаш, Т. В. Безбородова, М. М. Бердар, І. А. Бланк, О. П. Близнюк, Т. Г. Величко, Б. Вішнівська, П. П. Гавриленко, Л. М. Дорохова, М. М. Кальченко, О. В. Чаплигіна.

Метою роботи є вивчення новітніх підходів до управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства, а також визначення перспективних напрямів удосконалення та оптимізації структури капіталу.

Об'єктом дослідження даної роботи є процеси формування ефективного рівня кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти процесу управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства.

Завдання дипломної роботи:

- розкрити сутність та класифікацію фінансових ресурсів як основу кредитоспроможності підприємства;
- дослідити особливості управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- провести аналіз структури та динаміки активів і пасивів досліджуваного підприємства;
- провести аналіз фінансової стійкості досліджуваного підприємства за даними фінансової звітності;
- визначити вплив залучення позикового капіталу на рівень фінансової безпеки підприємства;
- розробити модель оптимізації структури капіталу підприємства

– визначити напрями удосконалення управління кредитоспроможністю підприємства.

При виконанні дослідження залежно від конкретних цілей і завдань використано методи економічного аналізу та вивчення економічних процесів: нормативно-розрахунковий, балансовий, групувань, вертикальний та горизонтальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Основою для написання роботи стали Закони України, нормативно-правові акти України, економічна література вітчизняних та зарубіжних вчених, що дозволило вивчити основні теоретичні положення управління кредитоспроможністю підприємства.

Конкретизувати та підійти до розкриття проблематики теми роботи з практичної точки зору дозволило використання інформації з фінансових звітів сільськогосподарського підприємства АВ ТОВ «Агроцентр К». На основі проведеного аналізу було сформовано основні напрямки вдосконалення системи управління кредитоспроможністю підприємства. Для наочності в роботі відображені таблиці, схеми, діаграми.

Наукова новизна роботи полягає у розробці теоретичних пропозицій та прикладної моделі оптимізації рівня конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. Практичне значення даної роботи полягає в висновках та рекомендаціях, які допоможуть підприємствам створювати ефективну систему управління кредитоспроможністю.

РОЗДІЛ 1
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСНОВИ
УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ

1.1. Фінансові ресурси підприємства як базис управління кредитоспроможністю

Сучасні тенденції розвитку підприємства свідчать, що управління ним через досягнення цілей базується на декількох складових, основною з яких є планування. Сутність планування полягає у визначенні кількісних і якісних показників діяльності, тобто в конкретизації його цілей та завдань на певний строк; визначенні фінансових ресурсів та джерел їх формування для реалізації поставленої мети чи місії підприємства. Узагальнений підсумок усіх визначень фінансових ресурсів наводиться у такому вислові: «Як свідчить ретроспективний аналіз визначень фінансових ресурсів, дослідники кваліфікують їх як сукупність фондів грошових коштів, доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств» [25].

Важливо зрозуміти, як визначити кредитоспроможність - здатність підприємства платити по зобов'язанням - перед тим, як брати торговий кредит. Щоб визначити кредитоспроможність, потрібно зрозуміти можливість платила вчасно, та здатність продовжувати це робити. Ці фактори включають дохід та непогашені зобов'язання. Необхідно також розуміти майбутні перспективи та тенденції бізнесу підприємства в галузі, що може вплинути на здатність платити по зобов'язанням. Щоб захистити підприємство від запізнення або несплати рахунків-фактур, важливо використовувати правильні інструменти для ретельної перевірки кредитоспроможності перед тим, як брати кредит. Фінансові ресурси підприємства є специфічним видом ресурсів, який характеризуються певними ознаками та підходами до класифікації. До фінансових ресурсів можна віднести залучений і власний капітал у грошовій формі, фонди коштів акумуляційного характеру, прибутки від реалізації товарів

та інше. Узагальнена класифікація фінансових ресурсів підприємства зображена на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Види фінансових ресурсів підприємства

Власні та прирівняні до них джерела, в першу чергу, формуються з прибутку, який підприємство заробляє протягом своєї діяльності. Основним джерелом фінансування підприємства є надходження від власників, які відображаються у складі власного капіталу підприємства як статутний або акціонерний капітал. У термінології вітчизняного балансу це є показник зареєстрованого капіталу. У разі дефіциту власних фінансових ресурсів можлива додаткова емісія акцій, яка формує додатково залучений капітал підприємства. До позикових коштів відносять кредити банків, які залучає підприємство на довгостроковій чи короткостроковій основі, комерційний кредит, розміщення облігацій залучення капіталу, лізинг та інше.

Також фінансові ресурси можуть формуватись за рахунок державних дотацій, внесків професійних асоціацій та спілок. Додаткова деталізована класифікація фінансових ресурсів підприємства наведена у додатку А.

Залучення фінансових ресурсів у діяльність сільськогосподарських підприємств характеризується рядом особливостей. Вони визначаються специфікою виробництва, вимогами до інвестиційної привабливості, наявністю системи бюджетного асигнування для підприємств сільськогосподарської галузі. Серед загальноприйнятих особливостей залучення фінансових ресурсів у діяльність сільськогосподарських підприємств є:

- сезонність виробництва. Так, більшість сільськогосподарських підприємств відчують необхідність у залученні фінансових ресурсів у літні та весняні періоди. Тоді як генерувати грошові кошти можливо на таких підприємствах переважно в осінню пору.

- більшість поточних витрат та вкладень на таких підприємствах відбуваються навесні чи влітку, коли здійснюється придбання сировини, матеріалів;

- генерування власних фінансових ресурсів відбувається восени (час збору врожаю);

- капітальні вкладення за рахунок власних коштів відбуваються тільки восени, тоді як реальна потреба відчувається протягом першого півріччя.

- високі ризики вкладень та інвестицій у зв'язку з тим, що несприятливі погодні умови та кліматичні зміни можуть призвести до значних збитків та неотримання очікуваного обсягу готової продукції, а значить і неочікуваних збитків [21].

Загалом, специфіка залучення фінансових ресурсів у сільськогосподарське підприємство залежить від галузі його діяльності. Класифікація галузей діяльності підприємств сільськогосподарської сфери наведено у Додатку Б.

Для забезпечення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно розглянути критерії ефективності цього процесу, що

забезпечить адекватну оцінку та дозволить надати відповідні рекомендації для покращення управління фінансовими ресурсами. Упродовж останніх п'ятдесяти років у світовій практиці фінансового планування спостерігається еволюція підходів і поглядів на зміст фінансового планування, сутність та його роль у системі управління підприємством [68].

Водночас серед зарубіжних і українських авторів на сьогодні відсутній єдиний підхід до розуміння сутності цього поняття. Поява фінансового планування припадає на XIX ст., коли ще у 1810 р. М. Спіранським, який був у той час Міністром фінансів Росії, було представлено імператору Олександрю I План фінансів. Розробка фінансового плану була зумовлена постійною потребою в грошах, що виникала через події, які в той час бурхливо розгортались у країні. Створення нового плану, крім війн та необхідності нового етапу перетворень в управлінні фінансовими потоками, було пов'язано з низькою ефективністю фінансових справ [11].

Важливою компонентою теоретичної бази фінансового планування є загальна теорія планування. Упродовж свого існування теорія планування видозмінювалась, удосконалювалась відповідно до розвитку економіки, підходів до управління й суспільства в цілому [57]. Прогнозування та планування є найпершими функціями управління, бо вони передують іншим управлінським функціям і визначають їх зміст.

В умовах ринкової економіки планування набуває особливої актуальності, бо фінансова самостійність, самозабезпечення та відповідальність за результати діяльності зумовлюють необхідність реального визначення майбутніх перспектив. Тому зростає необхідність і важливість ефективного процесу стратегічного, поточного та оперативного фінансового планування для підприємства [58].

У сучасній науковій літературі існує безліч визначень сутності поняття «фінансове планування». Серед зарубіжних і українських авторів на сьогодні немає єдиного загальновизнаного підходу до розуміння сутності цього поняття. Для більш чіткого усвідомлення поняття «фінансове планування» та з'ясування

відмінностей у його трактуванні проаналізуємо визначення змісту цього терміна в різних фахових джерелах (Додаток В).

Так, на думку Волк І.Ф., «...фінансове планування являє собою розрахунок обсягів фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками використання у відповідності з виробничими і маркетинговими показниками підприємств на плановий рік» [16]. Тобто автор вважає, що під фінансовим плануванням на підприємстві потрібно розуміти, передусім, процес розробки різних видів фінансових планів за термінами, змістом, завданнями, які мають бути розв'язані в процесі виконання цих планів.

У свою чергу, Кальченко М.М. Завгородній вважають, що фінансове планування необхідно розглядати як розроблення системи фінансових планів відповідно до конкретних напрямів діяльності підприємства [28]. Інші автори (Ксьодз С. М., Сапригіна О. В.) запропонували майже аналогічне визначення фінансового планування, що й вищенаведене, додавши до попереднього необхідність прив'язки до нормативних (планових) показників [31].

Лизунова Т.Г. у визначенні фінансового планування поставив акцент на технології планування, обліку та контролю за грошима й фінансовими результатами. Також автор наголошує, що таке планування є основою розвитку підприємства на визначений період у грошовій формі [33]. У деяких аспектах з визначенням Міокова Г.І., можна не погодитися, а саме в тому, що фінансове планування – це складова загального народногосподарського планування. Ринкові умови господарювання надають змогу підприємствам автономно працювати, не озираючись на плани інших суб'єктів господарювання, а тим паче, на загальнодержавні. Друга складова визначення, також, на нашу думку, тільки частково розкриває суть фінансового планування, а саме те, що це оцінювання фінансових потреб підприємства й прийняття рішення про фінансування цих потреб [37].

Підлісецький Г.М. зазначає, що як найважливіша складова системи планування підприємства, фінансове планування надає змогу ефективно управляти фінансовими потоками, забезпечувати збалансованість фінансових

ресурсів і потреб підприємства, оптимізувати управлінські рішення, мінімізувати витрати тощо [47].

Зрозуміло, що залежно від завдань і об'єктів планування процес фінансового планування здійснюється шляхом складання фінансових планів різного змісту й призначення. Такі плани впливають на економічні процеси на підприємстві, що зумовлено низкою обставин.

До таких обставин можна зарахувати, по-перше, те, що у фінансових планах визначають ресурси, необхідні для здійснення статутної діяльності початкових витрат; по-друге, у результаті корегування під впливом зовнішніх та внутрішніх обставин досягають матеріально-фінансової збалансованості; по-третє, розділи фінансового плану пов'язані з усіма показниками роботи підприємства (виробничою програмою, планом організаційно-технічного розвитку, капітальним будівництвом тощо).

Тобто фінансовий план – це формалізований виклад системної сукупності заходів матеріального опосередкування функціонування підприємства. За формою фінансовий план являє собою виклад цілей, цифр та організаційних пропозицій на планований період [55].

В умовах сучасного ринкового господарства роль фінансового планування постійно зростає через:

- зміни середовища, у якому функціонує підприємство;
- намагання підприємства розширюватися, збільшуючи як розміри, так і напрями його діяльності;
- простійне зростання масштабів та складності господарських завдань;
- необхідність урахування часу для вирішення завдань;
- необхідність урахування обмеженості ресурсів, наявних у розпорядженні підприємства;
- необхідність визначення джерел для фінансування діяльності підприємства;
- необхідність визначення рентабельності, витрат, капітальних вкладень та інших показників діяльності та їх досягнення [15].

До основних завдань фінансового планування на підприємстві належать:

- визначення шляхів досягнення мети підприємства на визначений термін шляхом ефективного вкладення капіталу та оцінювання раціонального його використання;
- забезпечення відтворювального та розширеного процесу необхідними ресурсами;
- узгодження наявних фінансових ресурсів з показниками виробничого плану;
- визначення альтернативних та оптимальних напрямів і проєктів інвестування коштів;
- узгодження інтересів усіх контрагентів (інвесторів, акціонерів) при розподіленні прибутків;
- узгодження через обґрунтування фінансових відносин з фінансовими інститутами (бюджетом, банками, страховими компаніями тощо) та іншими суб'єктами господарювання;
- контроль за виконанням визначених показників планів для забезпечення платоспроможності підприємства;
- визначення резервів для збільшення виробничої програми й прибутку та їх раціональне використання тощо. На етапі аналізу фінансової ситуації вивчають виробничу й фінансову ситуацію на підприємстві, звітність та фінансові коефіцієнти. Виділяють такі основні показники, які надають змогу оцінити фінансовий стан: платоспроможності (ліквідності), фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності.

На цьому етапі аналізують не лише ситуацію на підприємстві, а й макроекономічну ситуацію на ринку, на якому діє підприємство. Особливо такий аналіз може цікавити майбутніх інвесторів. Аналіз соціально-економічної ситуації в країні та перспектив розвитку може базуватися на таких показниках: обсяг валового внутрішнього або валового національного продукту, рівень інфляції, рівень безробіття, рівень процентної ставки, обсяг експорту та імпорту, валютний курс, розмір державного боргу.

Макроекономічні чинники характеризують зовнішнє середовище підприємства, яке іноді суттєво впливає на його діяльність. Після вивчення умов, у яких функціонує підприємство, на другому етапі розробляють фінансову стратегію. При цьому в наукових джерелах виділено такі види стратегій, як: фінансова стратегія стабілізації, фінансова стратегія зростання, фінансова стратегія виживання, фінансова стратегія ліквідації, комбінована фінансова стратегія [52].

Виходячи з визначеної фінансової стратегії, на наступному етапі розробляють поточні фінансові плани. Зазвичай під поточним фінансовим планом розуміють план доходів і витрат на поточний рік, який забезпечує певний рівень прибутковості діяльності підприємства, а також джерел формування й напрямів витрачання коштів. Але відповідно до обраної стратегії поточний план для кожного підприємства має бути конкретно сформований за поточними завданнями. Він є орієнтиром для проведення фінансової роботи підприємством у плановому році. Як правило, такий план складають на один рік з розмежуванням його показників за кварталами.

Наступний етап пов'язаний з розробкою оперативних планів. Відомо, що оперативне фінансове планування полягає в складанні й використанні двох основних документів – платіжного календаря та касового плану. Іноді можуть складати й план – розрахунок потреби в короткотермінових кредитах.

У платіжному календарі майже на кожному підприємстві відображено строки проведення всіх розрахунків та їх черговість. Він деталізований по місяцях або декадах. У такому календарі показано загальний грошовий обіг на всіх рахунках підприємства (поточному, валютному, позичковому, інших). Платіжний календар надає змогу здійснювати на промисловому підприємстві встановлений повсякденний оперативний контроль за рухом грошових коштів. Важливим етапом є визначення ефективності фінансового планування. Більш детально сутність цього етапу буде розкрито в підрозділі 1.3. Якщо буде визнано, що планування неефективне, підприємство відхиляється від поставлених цілей, необхідно коригувати фінансові плани, бо, як правило,

фінансове планування спрямоване на досягнення сталого економічного зростання показників діяльності підприємства, підтримку збалансованості, створення умов для ефективного управління фінансами.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, запропоновано під фінансовим плануванням розуміти процес охоплення всіх сфер діяльності підприємства через систему реалізації взаємопов'язаних етапів, дій та операцій як господарських процесів, так і процесів управління з метою забезпечення в усіх ланках фінансово-господарської діяльності підприємства узгодженості та збалансованості.

У ході фінансового планування спочатку розробляють концепцію реалізації мети підприємства, фінансову політику й прогноз, потім готують управлінські рішення щодо визначення та формування необхідних для забезпечення виконання плану ресурсів (коштів) [40].

Цілком очевидним є те, що без фінансового планування не можна ні досягнути стратегічної мети (місії) підприємства, ні виконати тактичних завдань: підвищення ефективності його діяльності, успіху на ринку; розширення напрямів діяльності; успішного розв'язання соціальних питань; матеріального стимулювання працівників тощо.

Таким чином, приділяючи більше уваги фінансовому плануванню, підприємство зміцнює свою фінансову стабільність, створює передумови для отримання чистого прибутку від операційних та інших видів діяльності, якого буде достатньо для самоокупності й самофінансування.

Процес планування максимальною мірою повинен передбачати всебічне вивчення діяльності, тенденцій та закономірностей розвитку об'єкта планування й середовища його діяльності. Підсумовуюче вищесказане, варто зауважити, що фінансове планування є важливим фактором на підприємстві. Водночас аналіз літературних джерел щодо тлумачення сутності терміна «фінансове планування» свідчить, що серед українських і зарубіжних авторів існує ще два підходи. Суть першого полягає у визначенні фінансового

планування як процесу, а другого – як результату (підготовленого плану). Але жоден підхід не пов'язує фінансове планування з визначенням його ефективності. Погоджуючись з тими авторами, які визначають планування як процес, доцільно доповнити його етапом визначення та оцінювання ефективності фінансового планування.

Таким чином, у цій роботі під фінансовим плануванням запропоновано розуміти процес охоплення всіх сфер діяльності підприємства через систему реалізації взаємопов'язаних етапів, дій та операцій як господарських процесів, так і процесів управління з метою забезпечення в усіх ланках фінансово-господарської діяльності підприємства узгодженості та збалансованості для реалізації мети (місії) підприємства.

1.2. Концептуальна основа та систематизація принципів досягнення оптимального рівня кредитоспроможності на підприємстві

На основі визначеної мети діяльності підприємства розробляють концепцію її досягнення та відповідну управлінську структуру. Концепція досягнення мети – це систематизація всіх ідей щодо розуміння шляхів розвитку підприємства. Концепція визначає загальну систему можливих способів досягнення поставлених завдань. Тобто суть концепції полягає в розумінні та визначенні способу вирішення проблем, конструктивного принципу в діяльності та визначенні шляхів досягнення мети підприємства.

Організація процесу планування оптимального рівня кредитоспроможності вмонтована в загальну концепцію та залежить від специфіки діяльності та величини підприємства. Відповідно, на малих підприємствах можуть бути інші підходи до планування, ніж на великих та середніх. Так само відповідно до розміру та специфіки діяльності формують і підрозділи (структуру), що виконують ті чи інші функції. Іноді на малих підприємствах або мікропідприємствах узагалі відсутні підрозділи, що

здійснюють планування діяльності, і керівник безпосередньо самостійно виконує ці завдання. На великих підприємствах роботу зі складання планів проводить, як правило, спеціальна служба, яка керується відповідними принципами та підходами. Така служба об'єднує та висуває пропозиції щодо тих дій, які доцільно виконати в майбутньому в усіх підрозділах підприємства. На наш погляд, запропонована Поповим В.М. система спеціальних принципів є актуальною, особливо з позицій визначення ефективності фінансового планування оптимального рівня кредитоспроможності [49].

Дещо інший підхід до визначення принципів фінансового планування запропонували Гаврилко П. П. [18] та Горбунов А. Р. [19]. Так, виходячи зі сценарних прогнозів, вони сформулювали такі принципи: майбутнє через минуле; стійкість через зміни; ефективність через варіативність і простоту; реальність через факти й інтуїцію; співвідношення термінів отримання та використання коштів; співвідношення витрат і ефекту фінансового планування [19].

На наш погляд, запропоновані цими науковцями принципи фактично є доповненням класичних, а в деяких випадках є конкретним уточненням, наприклад принцип співвідношення термінів отримання та використання коштів. Такий принцип, як ефективність через варіативність і простоту, недостатньо є, на наш погляд, обґрунтованим. Більш логічним було б замінити термін ефективність на оптимальність, адже про ефективність більше свідчить принцип співвідношення витрат і ефекту від фінансового планування.

Отже, аналіз літературних джерел щодо принципів фінансового планування дає підстави для висновку, що саме класичні принципи є базовими й покладені в основу процесу планування на підприємстві. Спеціальні (специфічні) принципи можна розглядати як уточнювальні або такі, що доповнюють класичні.

Узагальнено принципи фінансового планування наведено на рис. 1.4. Кожне підприємство, користуючись загальною системою принципів, має можливість створювати свої підходи до планування на основі тих, що є

найбільш придатними для підприємства з урахуванням особливостей його функціонування та розвитку.

Схематично систему фінансового планування наведено на рис. 1.2. Відповідно її можна подати як складову загальної системи управління підприємством, яка на основі принципів планування забезпечує організацію безпосереднього визначення та досягнення якісних і кількісних показників діяльності в системі відповідних планів. З рис. 1.2 видно, що, базуючись на визначених принципах, формують підходи до організації фінансового планування та безпосередньо механізм планування.

Що стосується організації фінансового планування, то вона включає, по-перше, безпосередньо організаційну структуру планування на підприємстві (персонал, відділ, департамент тощо); по-друге, засоби, що забезпечують процес планування (методичне забезпечення, технічне, інформаційне, програмне забезпечення); по-третє, механізм планування. Схематично запропонований механізм фінансового планування на підприємстві показано на рис. 1.5.

Запропонований механізм фінансового планування на підприємстві подано як систему, до складу якої увійшли необхідні елементи, які сформовано на базі визначеної мети, завдань, функцій, об'єкта та суб'єктів фінансового планування на підприємстві.

Як уже було зазначено вище, сучасний економічний стан українських підприємств потребує, на наш погляд, створення дієвого механізму фінансового планування з тим, щоб планування стало ефективним, через визначення функцій планування, упровадження системи мотивації, визначення (алгоритмізації) процесу планування та сучасних методів планування. Такий механізм повинен визначати джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, враховувати мінливість ринкового середовища та зміни в економічних процесах, поведінкові переваги споживачів продукції в часі тощо.

Необхідність створення такого механізму, на наш погляд, зумовлена такими основними цілями:

- забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами;
- забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства;
- забезпечення впливу на процеси ціноутворення на продукцію підприємства з урахуванням змін споживчих потреб на неї;
- забезпечення раціонального використання ресурсів на підприємстві;
- формування та використання інвестиційних ресурсів для розвитку нових напрямів діяльності підприємства;
- урахування змін зовнішнього середовища та соціально-економічних процесів;
- забезпечення оптимального розподілу та перерозподілу ресурсів між підрозділами підприємства;
- підтримка відповідного рівня й підвищення рівня оплати праці працівників;
- задоволення соціально-культурних, духовних потреб працівників підприємства.

Відповідно об'єктом фінансового планування мають бути стан та розвиток підприємства. Суб'єктами планування мають бути не лише керівник підприємства, а й менеджери всіх підрозділів, насамперед працівники відповідного відділу (департаменту), що безпосередньо здійснюють фінансове планування на підприємстві.

Виходячи із зазначених цілей, до основних функцій фінансового планування на підприємстві можна зарахувати:

- цільову – визначення цілей, пріоритетів розвитку підприємства, довгострокових та короткострокових завдань;
- стимулювальну – формування системи показників плану, здатних підвищувати ефективність діяльності підприємства та систему стимулювання працівників за досягнення бажаних для підприємства результатів;

– нормативну – встановлення підприємством певних норм (правил) діяльності для всіх підрозділів та доведення їх у плановий період з тим, щоб вони були проаналізовані й реалізовані;

– коригувальну – коригування (виправлення) показників планів з метою прогресивного розвитку, усунення негативних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі й забезпечення нормальних умов функціонування підприємства;

– соціальну – забезпечення соціально-економічних потреб працівників підприємства, створення продукції, що є суспільно необхідною та не призводить до забруднення навколишнього середовища тощо;

– контролюючу – постійний контроль за виконанням і дотриманням встановлених показників (норм, нормативів, правил), нормативних актів, екологічних та соціальних стандартів тощо.

До основних елементів фінансового планування віднесено методи планування; інструменти планування; важелі планування; нормативно-правове забезпечення планування; інформаційне забезпечення процесу планування.

Методи планування можуть включати різноманітні методи планування фінансових показників; методи оптимального планування рішень; різноманітні моделі та методи економіко-математичне моделювання тощо. Підприємство, виходячи із завдань та їх складності, самостійно обирає відповідні методи. До сучасних методів планування можна віднести й моніторинг або постійне спостереження за процесом виконання показників планів з урахуванням соціально-економічних процесів та факторів зовнішнього й внутрішнього середовища.

Тобто моніторинг у фінансовому плануванні є процедурою систематичного та безперервного спостереження за основними кількісними і якісними показниками функціонування підприємства з елементом їх оцінювання. Крім того, моніторинг має забезпечувати запобігання появі небезпечних чинників відповідного середовища, що зумовлюють економічні, фінансові, соціальні та екологічні ризики [68].

До сучасних методів фінансового планування можна зарахувати й контролінг, який має охоплювати інформаційне забезпечення планування, при цьому організацію взаємодії між усіма зацікавленими стейкхолдерами та контроль. Основна мета контролінгу на підприємстві полягає в орієнтації процесу на досягнення поставлених цілей.

Важливим методом фінансового планування має бути мотивація, тобто процес спонукання до діяльності в напрямі досягнення поставлених цілей та виконання завдань підприємства. Відомими інструментами управління є податкова політика, грошово-кредитна політика, бюджетна політика, соціальна політика. Ці інструменти мають бути використані й у механізмі фінансового планування на підприємстві, бо неврахування цих інструментів може призвести до негативних наслідків у діяльності підприємства.

Відомо, що податковій політиці відповідають такі складові управління підприємством, як податки, пільги, розмір неоподаткованого мінімуму тощо. Грошово-кредитній політиці відповідає облікова ставка, яка прямо впливає на ставку процента за кредитними операціями та депозитами. Бюджетна політика вимагає від підприємства дотримання вимог щодо мінімальної заробітної плати, тарифів тощо. Відповідно соціальна політика зумовлює дотримання встановлених соціальних норм і нормативів щодо виплат працівникам підприємства.

У механізмі фінансового планування на підприємстві можна виділити й такі елементи як: нормативно-правове та інформаційне забезпечення планування. Нормативно-правове забезпечення планування вимагає дотримання норм та положень законодавчих актів щодо діяльності вітчизняних підприємств, інформаційне забезпечення планування є основою для визначення та встановлення показників діяльності, виходячи з аналізу, оцінювання, структуризації інформації тощо.

Таким чином, під механізмом планування оптимального рівня кредитоспроможності на підприємстві запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних, взаємозумовлених і цілеспрямованих функцій, методів,

інструментів та важелів впливу на процес забезпечення підприємства необхідними ресурсами для повноцінного його функціонування та розвитку, формування й виконання показників фінансових планів з метою забезпечення виконання поставлених завдань та досягнення мети підприємства.

Реалізація механізму планування оптимального рівня кредитоспроможності також полягає в забезпеченні ефективного фінансового планування для повної реалізації наявного потенціалу підприємства. Безпосередньо під процесом планування запропоновано розуміти не тільки основні етапи (послідовності дій) цього процесу, а й діяльність, пов'язану, по-перше, з визначенням стратегічного, тактичного та оперативного майбутнього підприємства і його структурних підрозділів; по-друге, з проектування конкретних результатів діяльності підприємства; по-третє, з визначенням конкретних методів та засобів (ресурсів) необхідних для досягнення цих результатів.

1.3 Система показників оцінки ефективності управління кредитоспроможністю підприємства

Ці показники відображають результати економічної діяльності фірми, обумовлюють її конкурентоспроможність, діловий потенціал, рівень гарантій економічних інтересів організації, її партнерів з фінансових відносин. Фінансовий стан характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, які необхідні для стабільної роботи фірми, доцільністю використання і розміщення ресурсів, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними і фізичними особами, а також фінансовою стійкістю і платоспроможністю [45].

В основному метою проведеного аналізу кредитоспроможності підприємства є визначення його фінансового стану.

Завданнями аналізу фінансових ресурсів можуть бути:

- визначення фінансового стану підприємства на даний момент;
- визначення змін фінансових показників за конкретний період часу;

- виявлення закономірностей і тенденцій в розвитку підприємства за певний часовий проміжок;
- виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів середовища, які впливають на фінансовий стан підприємства (і негативне, і позитивне);
- визначення заходів і важелів регулювання фінансів організації для досягнення конкретного фінансового результату;
- об'єктивна діагностика фінансового стану фірми, виявлення слабких місць організації і причин їх появи;
- оцінка фінансових ризиків та їх прогноз;
- визначення резервів для зміцнення фінансового стану організації, а також розробка комплексу заходів по їх використанню;
- прогноз фінансового стану фірми за результатами реалізації даних заходів [14].

Можна виділити наступні напрямки фінансового аналізу кредитоспроможності:

1. Аналіз структури балансу.
2. Аналіз прибутковості діяльності підприємства та структури виробничих витрат.
3. Аналіз платоспроможності (ліквідності) і фінансової стійкості підприємства.
4. Аналіз оборотності капіталу.
5. Аналіз рентабельності капіталу.
6. Аналіз продуктивності праці [3].

Залежно від необхідного спрямування проведення фінансового аналізу кредитоспроможності можливе в наступних формах:

- ретроспективний аналіз: дана форма призначена для того, щоб проаналізувати в якому стану перебуває підприємство, основні тенденції і проблеми;
- план - факторний аналіз: така форма аналізу призначена для аналізу виконання показників планових і фактичних;

- перспективний аналіз: даний аналіз проводиться для експертизи фінансових планів, їх обґрунтованості та достовірності щодо поточного стану підприємства і її потенціалу [9].

Застосування методів даного виду кілька суб'єктивно з тієї причини, що на передній план тут виходять знання аналітика, його досвід і інтуїція. Формалізовані методи містять достатньо строгі формалізовані аналітичної залежності (метод угруповання, індексний метод, метод арифметичних різниць, диференційний, інтегральний методи, метод середніх і відносних величин, елементарні методи обробки рядів динаміки та інші) [8].

Фінансові коефіцієнти мають особливе значення, так як вони є основою для оцінки діяльності організації, а також для оцінки зовнішніми користувачами даних звітності (кредиторами, акціонерами, інвесторами). Тому, приймаючи будь-яке рішення щодо фінансових ресурсів, необхідно оцінювати вплив наслідків рішення на найбільш значущі фінансові показники (коефіцієнти).

Для того щоб отримати цілісну оцінку фінансового стану, об'єднують різні показники і фінансові коефіцієнти (з урахуванням вагомості кожного з них) в комплексні показники фінансового стану.

Інформаційною базою фінансового аналізу є дані бухгалтерського обліку і звітності (бухгалтерський баланс і при-розкладання до балансу, звіт про фінансові результати і їх використанні, звіт про рух грошових коштів, відомості про перебуваючи-ванні майна підприємства). Вивчення даних звітності дозволить оцінити стан фінансових ресурсів організації, відстежити зміни, які відбуваються в активах і пасивах, впевнитися в прибутках і збитках, визначити перспективи розвитку фірми.

В аналізі і плануванні застосовуються нормативи, які діють в підприємстві. Будь-яке підприємство розробляє власні планові показники, нормативи, норми, ліміти і тарифи, систему оцінки, а також регулювання фінансових ресурсів діяльності. Дана інформація становить комерційну таємницю організації.

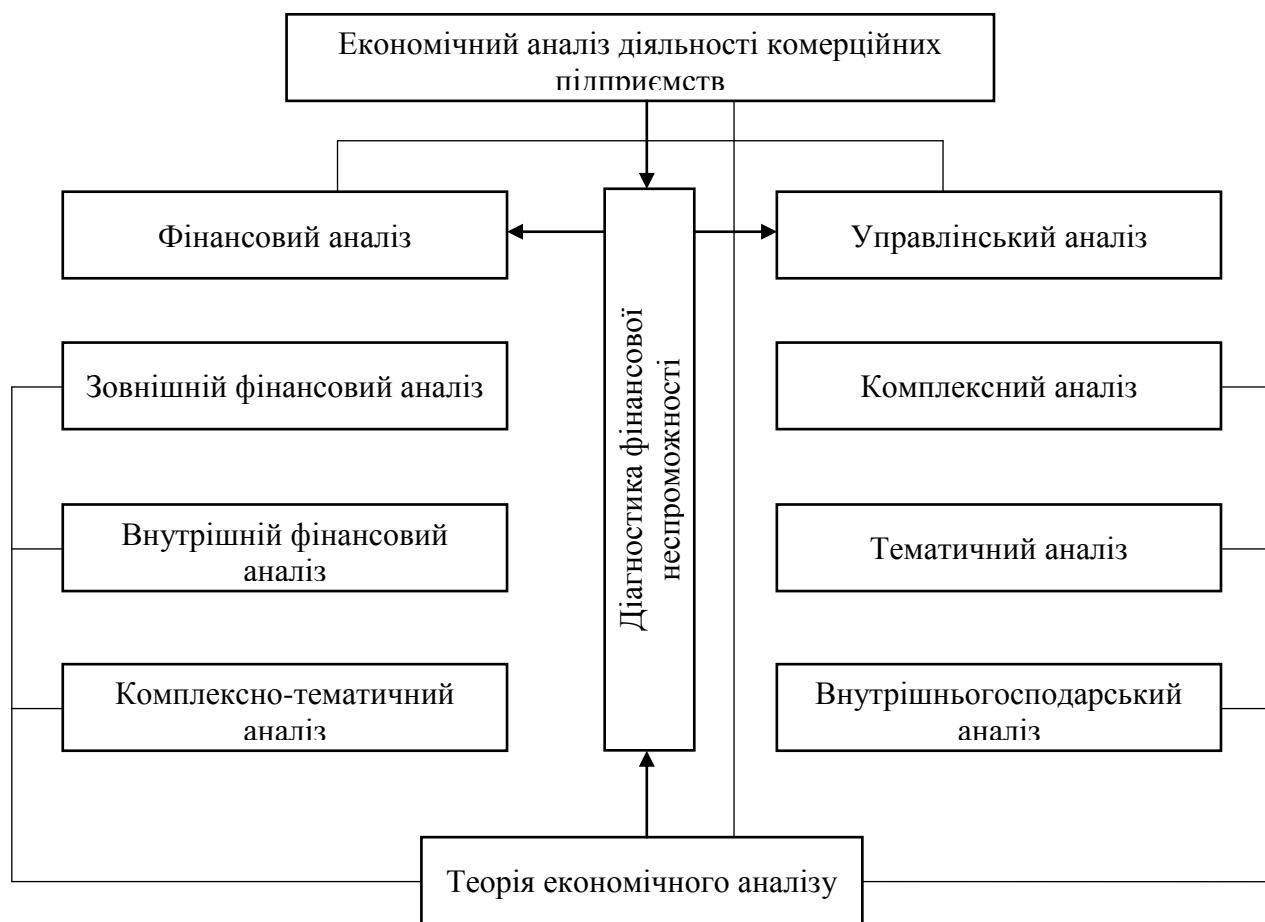
Раціональна структура аналізованого балансу відрізняється наступними ознаками:

- достатність коштів на рахунках організації;
  - забезпеченість організації власними оборотними коштами;
  - збільшення власного капіталу; відсутність різких змін в статтях балансу;
  - рівновага дебіторської і кредиторської заборгованості; відсутність «хворих» статей (збитки, прострочені заборгованості) в балансі;
  - неперевикнення величини запасів над мінімальними рівнем їх формування.
- Критерії ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства наведено на рис. 1.2.

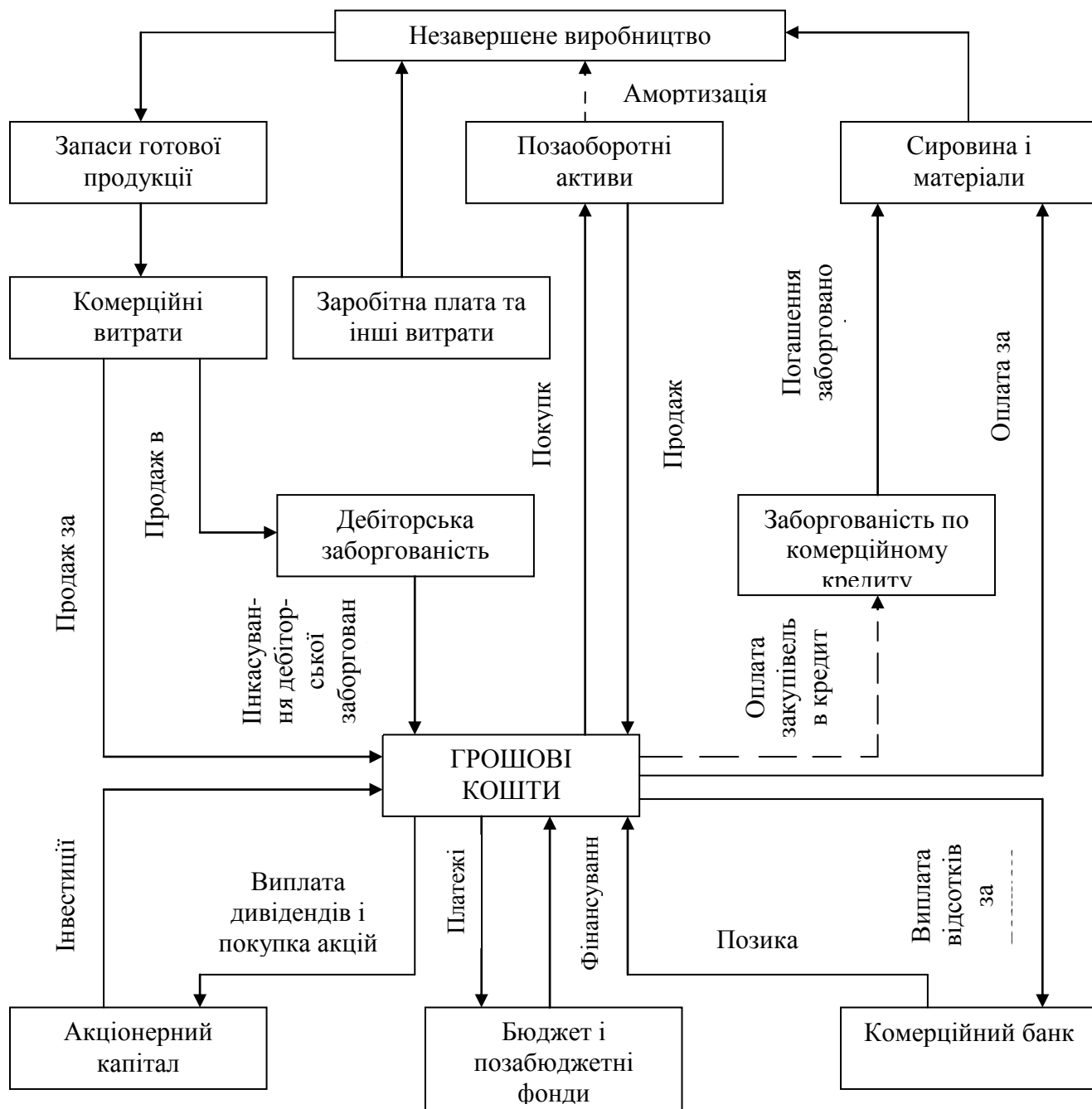
Рис. 1.2. Критерії ефективності управління кредитоспроможністю підприємства

Ще один метод - коефіцієнтний. Даний метод використовує порівняння відноси-них показників, які мають однакові одиниці виміру між собою. Ви-яка значиться коефіцієнти характеризують зміни в будь-яких ознаках. Для порівняння беруться показники організації за різні періоди часу, або показники інших підприємств, які показники організації з середньогалузевими значеннями. На рис. 1.3. показана структура економічного аналізу і діагностики фінансових можливостей підприємства.

Рис. 1.3. Структура економічного аналізу і діагностики фінансових можливостей підприємства

Узагальнюючи наведені вище вимоги до формування і використання фінансових ресурсів підприємства можна окреслити загальні види і джерела надходжень грошових фінансових ресурсів і напрями їх спрямування (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Джерела формування і напрями використання фінансових ресурсів підприємства

Для аналізу фінансового стану використовуються такі основні прийоми:

1. Прийом порівняння: суть даного прийому зводиться до порівняння показників базисного або планового періоду, при цьому особливе значення належить коректності показників і їх порівнянності.

2. Прийом зведення й угруповання: даний прийом заснований на угрупованні показників в більш укрупнені. Це дає можливість визначити чинники впливу і тенденції.

3. Прийом ланцюгових підстановок: суть прийому полягає в заміні окремих по-показників звітним, що дозволяє визначити і виміряти в результаті вплив факторів на кінцевий фінансовий показник [2].

Так, до етапів фінансового оздоровлення підприємства сільськогосподарської галузі можна віднести:

- огляд стану галузі загалом та аналіз впливу зовнішніх чинників;
- аналіз внутрішніх факторів впливу підприємства, аналіз фінансового стану;
- формування тактики та стратегії розвитку підприємства;
- аналіз проблем, шляхів та інструментів відновлення платоспроможності підприємства;
- прогноз антикризової стратегії; прогноз відновлення фінансової стійкості і рівноваги; оцінка і аналіз ризиків фінансової нестабільності.

Таким чином, грошові кошти як форма фінансових ресурсів можуть бути отримані як:

- надходження з бюджетів та позабюджетних фондів;
- надходження кредитів (довгострокових та короткострокових);
- отриманні інвестицій;
- отримання готівки за реалізовану продукцію;
- отримання погашення дебіторської заборгованості;
- отримання коштів від реалізації необоротних активів;
- вкладення акціонерного капіталу.

Водночас, напрями використання фінансових ресурсів підприємства можна визначити таким чином:

- оплата постачальникам за сировину, матеріали та комплектуючі;
- оплата кредиторської заборгованості;
- виплати відсотків за позиками;

- платежі у бюджет та позабюджетні фонди;
- виплата дивідендів;
- покупка акцій інших підприємств і вкладення в цінні папери;
- оплата послуг, отриманих від контрагентів.

Обґрунтовано способи визначення кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства.

1. Оцінка фінансового стану підприємства на основі даних фінансової звітності. Ці дані допомагають підприємствам підвищити ефективність своїх кредитних підрозділів, які тепер мають потужні інструменти, що значно скорочують час, необхідний для вирішення важливих завдань.

2. Переглянути кредитний рейтинг підприємства, склавши кредитний звіт. Іншим корисним способом визначення кредитоспроможності підприємства є складання бізнес-кредитного звіту. Цей звіт ілюструє здатність підприємства сплачувати рахунки-фактури на основі історії платежів та загальнодоступних записів. Кредитний звіт містить профіль про бізнес, фінансові дані, такі як щорічні продажі, діяльність з виставлення рахунків-фактур та кредитні ліміти протягом декількох років, судові рішення та заходи зі стягнення коштів, а також кредитний рейтинг бізнесу.

Кредитний рейтинг для бізнесу - це показник фінансової стабільності підприємства і може передбачити, наскільки ймовірно, що підприємство заплатить вчасно по зобов'язанням. Як правило, оцінка становить від 1 до 100, з оцінкою 75 і вище вважається відмінною. Важливо пам'ятати, що кредитні звіти базуються на інформації, що надається постачальником відповідно до фінансово-господарської діяльності, що не обов'язково очевидно для користувача. Користувачі кредитних звітів повинні розуміти, що наявна інформація може бути старше року і не відображати зміни в реальному часі щодо кредитоспроможності підприємства. Можливо, буде потрібно поєднувати кредитні звіти з додатковими тактиками кредитної оцінки, такими як аналіз даних про ризики, який надається із страховим полісом торгового кредиту.

3. Використання даних про попередні кредити. У процесі оцінки кредитоспроможності підприємства часто необхідні окремі довідки перед тим, як брати кредит підприємству. Хороші запитання щодо таких довідок включають такі: як довго підприємство отримувало кредит від певного кредитора; кредитний або купівельний ліміт, на який бізнес або постачальник продовжив для підприємства; коли була остання покупка замовником і сума; і скільки разів виплати по кредитах запізнювалися. Важливо пам'ятати про потенційний упереджений вибір при перегляді банківських та торгових довідок. Наприклад, запитуючи про потенційних клієнтів у інших постачальників, вони, швидше за все, нададуть інформацію про підприємства, яким вони вчасно платять, і опускатимуть підприємства, яким не платять. Збір цієї інформації також може зайняти багато часу, оскільки кредитоспроможність підприємства залежить від отримання своєчасних відповідей.

Поліпшення рівня кредитоспроможності підприємства означає збільшення доходу та зменшення витрат. Якщо дохід збігається або перевищує витрати, це означає, що не доведеться шукати зовнішні позики готівки. Існують способи покращити рух грошових коштів для фінансово-господарської діяльності підприємства. Збільшити дохід, збільшивши врожайність або якість, розмір підприємства або масштаб діяльності, пошук нових джерел доходу; продаж невиробничих активів, щоб збільшити свій грошовий потік; скорочення витрат на окремі операції, скориставшись сезонними знижками, удосконаливши способи виробництва. Спроба максимізувати програми авансових платежів, отримавши аванс готівкою за нижчою процентною ставкою за операційний кредит також може бути способом підвищення кредитоспроможності підприємства.

На рис. 1.6 показана класифікація чинників формування оптимального рівня кредитоспроможності підприємства.

Рис. 1.6. Класифікація чинників формування оптимального рівня кредитоспроможності підприємства

На рис. 1.6 наведено класифікацію формування оптимального рівня кредитоспроможності підприємства, що відбувається під впливом сукупності

факторів, які можна підрозділити на зовнішні (макроекономічні й галузеві) і внутрішні (виробничі й позавиробничі).

З метою підвищення рівня кредитоспроможності необхідно регулярно перевіряти фінансовий стан підприємства. Компанії, які хочуть вести з підприємством бізнес, проситимуть фінансову інформацію, яка допоможе їм визначити здатність підприємства платити за отримані товари чи послуги. Щоб оцінити фінансовий стан підприємства, слід запросити та переглянути його завірену фінансову звітність, щоб дізнатись про фінансові результати підприємства. Необхідно також попросити та переглянути звіт про рух грошових коштів підприємства, який вказує поточні результати діяльності компанії. Необхідно розраховувати співвідношення заборгованості та доходу підприємства. Інший спосіб визначити кредитоспроможність сільськогосподарського підприємства - розрахувати його дебіторську заборгованість.

Окрім аналізу позичальника, банкіри розглядають загальну економіку, галузеві тенденції та навіть напрямки політики. Вони замислюються над факторами, не залежними від власника бізнесу, які вплинуть на результати діяльності компанії. Почати новий бізнес та фінансувати його зростання виключно за рахунок внутрішніх коштів та капіталу власників практично неможливо. В якийсь момент власникам бізнесу доведеться звертатися до банків за кредитами. Необхідно розуміння процесу, який проходять банкіри, для оцінки ризиків, перш ніж подавати заявку на позику.

Висновки до розділу 1

Більшість сільськогосподарських підприємств відчують необхідність у залученні фінансових ресурсів у літні та весняні періоди. Тоді як генерувати грошові кошти можливо на таких підприємствах переважно в осінню пору. Більшість поточних витрат та вкладень на таких підприємствах відбуваються

навесні чи влітку, коли здійснюється придбання сировини, матеріалів; генерування власних фінансових ресурсів відбувається восени (час збору врожаю); капітальні вкладення за рахунок власних коштів відбуваються тільки восени, тоді як реальна потреба відчувається протягом першого півріччя. - високі ризики вкладень та інвестицій у зв'язку з тим, що несприятливі погодні умови та кліматичні зміни можуть призвести до значних збитків та неотримання очікуваного обсягу готової продукції, а значить і неочікуваних збитків.

Під механізмом планування оптимального рівня кредитоспроможності на підприємстві запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних, взаємозумовлених і цілеспрямованих функцій, методів, інструментів та важелів впливу на процес забезпечення підприємства необхідними ресурсами для повноцінного його функціонування та розвитку, формування й виконання показників фінансових планів з метою забезпечення виконання поставлених завдань та досягнення мети підприємства. Реалізація механізму планування оптимального рівня кредитоспроможності також полягає в забезпеченні ефективного фінансового планування для повної реалізації наявного потенціалу підприємства. Безпосередньо під процесом планування запропоновано розуміти не тільки основні етапи (послідовності дій) цього процесу, а й діяльність, пов'язану, по-перше, з визначенням стратегічного, тактичного та оперативного майбутнього підприємства і його структурних підрозділів; по-друге, з проектування конкретних результатів діяльності підприємства; по-третє, з визначенням конкретних методів та засобів (ресурсів) необхідних для досягнення цих результатів.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ
ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА АВ
ТОВ «АГРОЦЕНТР К»

2.1. Організаційно-економічна характеристика АВ ТОВ «Агроцентр К»

Агровиробниче товариство з обмеженою відповідальністю «Агроцентр К» є самостійним господарюючим суб'єктом, має юридичну адресу, печатку, право юридичної особи, несе обов'язки, здійснює виробничу, комерційну, посередницьку та іншу господарську діяльність, яка не суперечить діючому законодавству України. Підприємство має баланс, розрахункові та інші рахунки в установах банків. Необхідно проаналізувати склад та структуру земельних угідь, динаміку основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання, склад і структуру товарної продукції, динаміку наявності трудових ресурсів та показники ефективності їх використання, основні показники виробничо-господарської діяльності підприємства. Для того, щоб проаналізувати динаміку і структуру посівних площ у АВ ТОВ «Агроцентр К» розглянемо таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Склад та структура земельних угідь, га

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2019 р. до 2015 р. (%)
Загальна земельна площа, га	8473	8407	8407	8407	8407	99,22
в т.ч. с/г угідь	8473	8407	8407	8407	8407	99,22
- ріллі	8473	8407	8407	8407	8407	99,22
Припадає на 1 робітника:						
- с/г угідь	22,12	20,50	20,50	20,50	20,50	92,69
- ріллі	22,12	20,50	20,50	20,50	20,50	92,69

Всього земельних угідь в 2019 році 8407 га, яка 100% відноситься до ріллі, це пов'язано в основному з діяльністю в рослинництві та вирощуванням зернових культур та овочів. На 1 працівника в 2015 р. припадало 22,12 га, але чисельність працюючих підвищилась і кількість земельної площі на 1 люд. зменшилась.

Забезпеченість підприємства основними і оборотними засобами видно в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання

Показник	2 015р.	2 016р.	2 017р.	2 018р.	2 019р.	2019 р. до 2015 р., %
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	73335	88710	107225	153 844	172 395	235,08
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	150384	178614	205839	276 779	289522	192,52
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	865,51	1055,19	1275,43	1829,95	2050,61	236,92
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	191,48	216,37	261,52	375,23	420,48	219,60
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	202,25	119,63	186,06	133,92	142,28	70,35
Фондомісткість 100 грн. валової продукції, грн.	49,44	83,59	53,75	74,67	70,28	142,15
Вартість оборотних фондів в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.	1774,86	2124,59	2448,42	3292,24	3443,82	194,03

З таблиці 2.2 видно, середньорічна вартість основних фондів за останні 5 років стала більше майже у 2,5 рази, і склала в 2019 році 172 395 тис. грн.

Середньорічна вартість оборотних фондів збільшилась на 92,52 % і становить в звітному році 289522 тис. грн. Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.-г. угідь також збільшилась у 2,5 рази у 2019 році порівняно з 2015 р., фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника збільшилась на 119,60, а фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів знизилась на 29,65 %. Фондомісткість на 100 грн. валової продукції зросла на 42,15%.

З показників таблиці 2.3 видно динаміку реалізації товарної продукції в АВ ТОВ «Агроцентр К», так як діяльність господарства спрямована на виробництво продукції рослинництва, її реалізацію і отримання прибутку.

Таблиця 2.3

Склад товарної продукції за видами продукції сільського господарства,
тис. грн.

Назва продукції	Роки					Зміна, %
	2015	2016	2017	2018	2019	
Продукція рослинництва	95046,9	58084,1	85763	79163	106933,6	112,51
Зернові і зернобобові культури	17349,4	17835,2	25978,4	21076,8	30825,2	177,67
в тому числі пшениця	16790,6	13574,7	25807,3	17640,7	23771,6	141,58
ячмінь	5903	7744,9	1,5	3436,1	7053,6	119,49
Насіння ріпаку	9029,5	3262,8	14758,5	19139,5	28777,6	318,71
Насіння соняшнику	68665,2	36985,6	45028,1	38944,4	47330,5	68,93
Продукція тваринництва	53275,9	48043,9	113739,5	126857,7	138355	259,70
Жива маса приросту тварин від відгодівлі та нагулу	50789,2	37867,8	100918,2	115543,7	132078,9	260,05
в тому числі свиней	42623,6	35811,9	95404,9	110158,4	128584,4	301,67
птиці свійської	509,6	2055,9	5410,3	5079,3	3494,5	685,73
Яйця птиці свійської в шкарлупі, свіжі	-	8633,1	6906,4	1,9	2,3	-
Всього	148322,8	106128	199502,5	206020,7	245288,6	165,37

За розрахунками таблиці 2.3 видно, що у 2019 році реалізація товарної продукції порівняно з 2015 р. в господарстві підвищилась на 65,37%, а саме

за рахунок продукції тваринництва. Але продукція рослинництва також збільшилась, проте менше.

Таблиця 2.4

Структура товарної продукції за видами продукції сільського господарства,
%

Назва продукції	Роки					Зміна, %
	2015	2016	2017	2018	2019	
Продукція рослинництва	64,08	39,16	42,99	38,42	43,60	112,51
Зернові і зернобобові культури	11,70	12,02	13,02	10,23	12,57	177,67
в тому числі пшениця	11,32	9,15	12,94	8,56	9,69	141,58
ячмінь	3,98	5,22	0,00	1,67	2,88	119,49
Насіння ріпаку	6,09	2,20	7,40	9,29	11,73	318,71
Насіння соняшнику	46,29	24,94	22,57	18,90	19,30	68,93
Продукція тваринництва	35,92	32,39	57,01	61,58	56,40	259,70
Жива маса приросту тварин від відгодівлі та нагулу	34,24	25,53	50,58	56,08	53,85	260,05
в тому числі свиней	28,74	24,14	47,82	53,47	52,42	301,67
птиці свійської	0,34	1,39	2,71	2,47	1,42	685,73
Яйця птиці свійської в шкарлупі, свіжі	0,00	5,82	3,46	0,00	0,00	-
Всього	100,00	100	100,0	100,0	100,0	165,37

Згідно таблиці 2.4 в структурі товарної продукції переважає продукція тваринництва 56,40% серед загального обсягу, зокрема свині складають 52,42%. Серед продукції рослинництва переважає соняшник 19,30%. Відповідно до чинного законодавства України пріоритетною вимогою до будь якого виду діяльності, в тому числі і до аграрного виробництва, є екологічна безпека та раціональне природокористування. Тому екологізація сільського господарства на сьогоднішній день є не просто необхідністю, а вимогою, затвердженою на законодавчому рівні. Екологізація сільськогосподарського виробництва в сучасному світі стала однією із нагальних проблем розвитку суспільства поряд із проблемою продовольчої безпеки. Здається, що ці дві проблеми є взаємовиключаючими, проте людська діяльність та їх умови життя вимагають екологічного відношення як до навколишнього природного середовища і до процесу виробництва сільськогосподарської продукції, так і до безпечності та якості вироблених продуктів харчування.

Сільськогосподарське підприємство повинно бути забезпечене в достатній кількості трудовими ресурсами для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва. Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання представлена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання в АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	2 015р.	2 016р.	2 017р.	2018 р.	2019р.	2019 р. до 2015 р., +/-
Валова продукція, тис.грн. всього: в т.ч.	148322,8	106128	199502,5	206020,7	245288,6	165,37
в рослинництві	95046,9	58084,1	85763	79163	106933,6	112,51
в тваринництві	53275,9	48043,9	113739,5	126857,7	138355	259,70
Середньорічна кількість працівників, чол. – всього:	383	410	410	410	410	107,05
в т.ч. в рослинництві	219	246	246	246	246	112,33
в тваринництві	144	164	164	164	164	113,89

Середньооблікова чисельність працівників у 2015 році становила 383 особи, і у 2019 році порівняно з 2015 роком збільшилась на 27 працівників. У процесі розробки товарної стратегії сільськогосподарського підприємства пріоритетним напрямом є оцінка економічного стану, природного та виробничого потенціалу. Окрім того необхідно враховувати специфіку діяльності сільськогосподарських підприємств, жорстку конкуренцію і становище на ринку, мінливе зовнішнє середовище. Основні фінансово-господарські показники діяльності досліджуваного сільськогосподарського підприємства за проаналізовано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Основні показники виробничо-господарської діяльності АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	2 015р.	2 016р.	2 017р.	2018р.	2019р.	2019 р. у % до2015 р.
Припадає на 100 га с/г угідь, тис. грн.	865,51	1055,19	1275,43	1829,95	2050,61	236,92
основних фондів						
прямих затрат праці	1,48	0,82	0,85	1,34	1,52	102,70
Вироблено валової продукції в співставних цінах, тис. грн в розрахунку на:						
- 100 га с/г угідь	1750,53	1262,38	2373,05	2450,59	2917,67	166,67
- 1 грн. основних фондів	2,02	1,20	1,86	1,34	1,42	70,35
- 1 середньорічного робітника	387,27	258,85	486,59	502,49	598,26	154,48
Рівень рентабельності, %	50,70	15,43	8,99	33,49	15,22	30,02

За аналізом проведеним щодо показників виробничо-господарської діяльності АВ ТОВ «Агроцентр К» можна зробити висновки, що підприємство є рентабельним, яка значно зменшилась в дослідженому періоді на 70%, що є негативною тенденцією. Діяльність господарства АВ ТОВ «Агроцентр К» характеризується сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Мета аналізу полягає не тільки і не стільки в тому, щоб встановити та оцінити фінансовий стан підприємства, а також і в тому, щоб постійно проводити роботу, спрямовану на його покращення. Аналіз фінансового стану показує, по яким конкретним напрямкам необхідно вести цю роботу.

Аналіз показників майнового стану

Показник	2 015р.	2 016р.	2 017р.	2 018р.	2 019р.	Відношення 2019р. до 2015 р., %
Частка оборотних виробничих фондів	63,20	63,70	62,75	62,45	60,57	95,84
Частка основних засобів в активах	30,82	31,64	32,69	34,71	36,06	117,02
Коефіцієнт зносу основних засобів	22,57	23,07	23,02	20,62	22,57	100,04
Коефіцієнт оновлення основних засобів	11,23	12,43	9,34	8,45	8,67	77,20
Частка оборотних виробничих активів	56,24	56,69	55,85	55,58	53,90	95,84
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	55,12	51,59	50,82	50,58	49,05	88,99
Коефіцієнт мобільності активів	171,70	175,47	168,47	166,29	153,59	89,45

У відповідності з цим результати аналізу дають відповідь на питання, які найважливіші засоби покращення фінансового стану підприємства в конкретний період його діяльності. З врахування розподілу майна за класифікацією проведемо оцінку основних показників фінансового стану підприємства. Фінансова діяльність АВ ТОВ «Агроцентр К» спрямована на

визначення його фінансового стану шляхом проведення фінансового аналізу окремих груп показників.

Для визначення фінансового стану підприємства необхідно розрахувати показники за такими напрямками (групами): показники майнового стану; показники ділової активності; показники рентабельності; показники фінансової стійкості підприємства; показники ліквідності (платоспроможності) балансу.

Аналіз показників майнового стану АВ ТОВ «Агроцентр К» показав, що частка обігових коштів у виробничій сфері в 2019 р. порівняно з 2015 р. збільшилась на 14м%, що є позитивним моментом в господарській діяльності підприємства. Частка коштів в основних засобах у валюті балансу збільшилась на 17,02%. Коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,04%, що є ознакою інтенсивного використання матеріально-технічної бази підприємства. Коефіцієнт оновлення основних засобів зменшився на 12,02%. Частка оборотних виробничих активів знизилась на 4,16% і такі зміни є позитивними для сільськогосподарського підприємства.

Знизилась частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах на 11,06% і склала в 2019 році 49,05, тобто збільшилася частка коштів, які можуть бути інвестовані безпосередньо у виробництво для поточного споживання. Коефіцієнт мобільності активів зменшився на 10,55%, тобто зменшилася потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти.

Оцінка ділової активності передбачає визначення результативності діяльності суб'єкта господарювання шляхом застосування комплексної оцінки ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, що формують оптимальне співвідношення темпів зростання основних показників, а також зумовлюють проміжні та кінцеві результати діяльності. Узагальнюючими показниками використання як в цілому, так і окремих видів майна підприємства є його оборотність, прискорення якої сприяє збільшенню продажу та вивільненню коштів з обороту.

В аналізі найчастіше вживається показник оборотності, який характеризує тривалість одного обороту в днях, тобто час, протягом якого майно підприємства проходить усі стадії одного кругообігу. Чим менша тривалість одного обороту в днях, тим швидше майно здійснює свій кругообіг, тим ефективніше використовуються активи підприємства.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства за показниками балансу

Аналіз фінансового стану дозволяє дослідити стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до розширення своєї діяльності. Зазвичай, аналіз фінансового стану підприємства проводиться за даними балансу, в якому відображено склад і структуру ресурсів підприємства та джерел їх формування. Якщо підприємство вишукує додаткові резерви зростання виробництва, то при прогнозуванні їх обсягів і інших фінансових показників потрібно це враховувати. Складніше за все прогнозувати необхідний фонд оплати праці, оскільки зарплату потрібно збільшувати у зв'язку з інфляцією, а це можна зробити тільки в разі зростання прибутковості виробництва. У ринкових умовах найважливішими фінансово-економічними показниками, що характеризують ефективність кінцевих результатів, стають такі: обсяг виробництва, витрати, прибуток, рентабельність, податки, фінансові потоки, джерела фінансових інвестицій, фінансове становище підприємства. Якщо головна функція планування полягає в організації цілісного функціонування певного явища чи об'єкта, то функція прогнозування – у зниженні невизначеності майбутнього, тобто розрахунку ймовірних меж розвитку подій на основі певних поведінкових залежностей у минулому чи теперішньому.

Можна стверджувати, що всі зовнішні користувача даних про підприємство (акціонери, власники, інвестори, кредитори, держава) застосовують методи фінансового аналізу для оцінки стану підприємства та

ухвалення своїх економічних рішень. Показники балансу аналізованого підприємства за період 2015-2019 рр. наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Горизонтальний аналіз активу балансу АВ ТОВ «Агроцентр К» за 2015-2019 рр., тис. грн

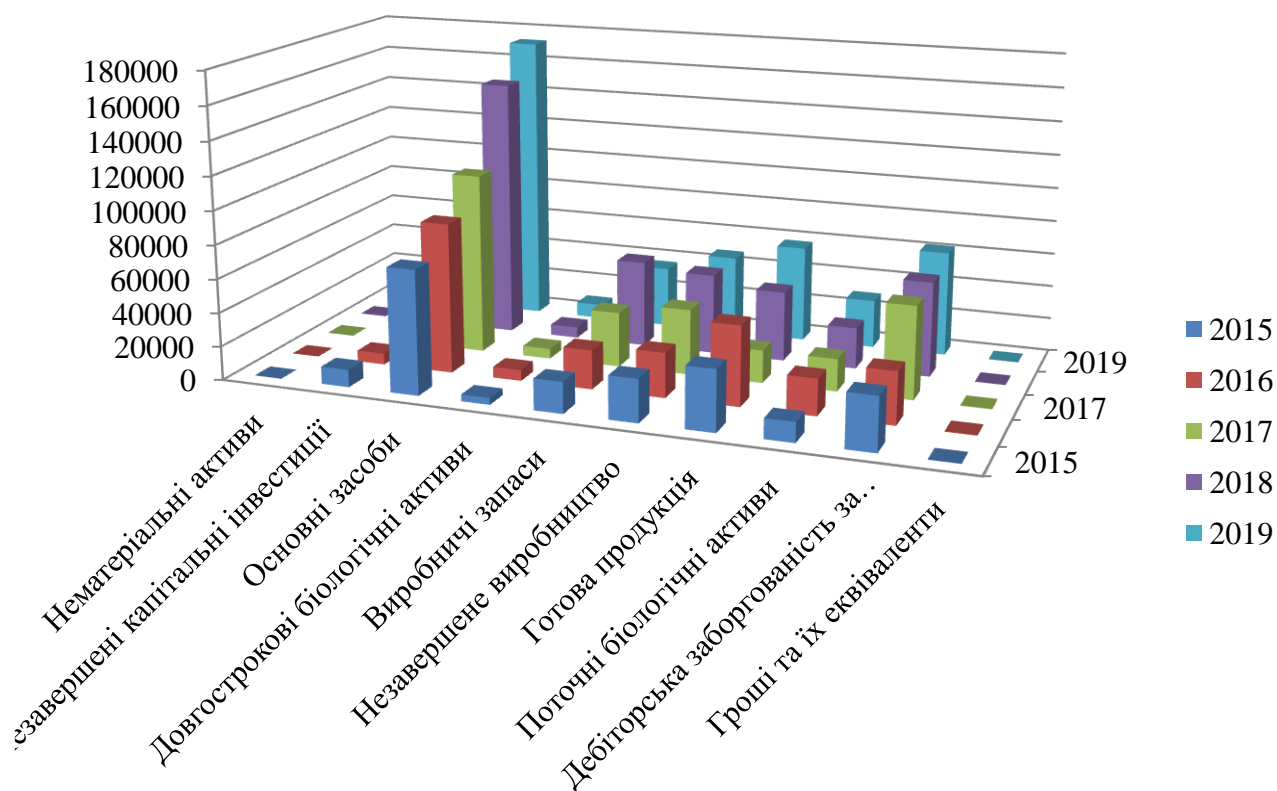
Елементи активу балансу	2015	2016	2017	2018	2019	Зміна, %	Зміна, +/-
Нематеріальні активи	4	4	4	76	65	1625,00	61
первісна вартість	11	11	11	91	91	827,27	80
накопичена амортизація	7	7	7	-15	-26	-371,43	-33
Незавершені капітальні інвестиції	10275	6610	9057	6055	7540	73,38	-2735
Основні засоби	73335	88710	107225	153 844	172 395	235,08	99060
первісна вартість	94707	115314	139286	193 818	222660	235,10	127953
знос	21372	26604	32061	39 974	50265	235,19	28893
Довгострокові біологічні активи	3970	6469	5897	6 464	8509	214,33	4539
Усього Необоротні активи	87584	101793	122183	166 439	188509	215,23	100925
Запаси	79660	96725	90892	141 122	140925	176,91	61265
Виробничі запаси	18488	23103	32633	51 553	36294	196,31	17806
Незавершене виробництво	25332	26527	38854	47 861	47194	186,30	21862
Готова продукція	35840	47095	19 405	41 708	57437	160,26	21597
Поточні біологічні активи	11784	21676	19192	24 551	28869	244,98	17085
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги	31443	30917	54961	56 418	62591	199,06	31148
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	17976	15 891	16 902	16 132	18144	100,93	168
Інша поточна дебіторська заборгованість	5747	12813	22566	21 715	22983	399,91	17236
Гроші та їх еквіваленти	320	388	391	241	105	32,81	-215
Готівка	47	80	149	99	97	206,38	50
Рахунки в банках	273	308	242	142	8	2,93	-265
Витрати майбутніх періодів		-	-	15 147	15519	-	15519
Усього за розділом Оборотні активи	150384	178614	205839	276 779	289522	192,52	139138
Баланс	237968	280407	328022	443 218	478031	200,88	240063

При аналізі показників активу балансу слід звертати увагу на те, як збільшилась (зменшилась) загальна сума активу та за рахунок яких статей відбулась зміна. Зростання валюти балансу порівняно з попереднім періодом – добрий знак. Як видно з таблиці 2.7 загальна сума активів підприємства збільшувалась за аналізований період, що свідчить про скорочення господарських коштів та зменшення виробничих можливостей підприємства. Так, сума активів у 2019 р. на 100,88 % більше за суму активів у 2015 р. Зменшення відбулось здебільшого за рахунок збільшення вартості основних засобів, підвищення запасів та збільшення дебіторської заборгованості.

Збільшення вартості основних засобів є природнім процесом удосконалення матеріально-технічної бази у процесі виробництва. Але керівництву підприємства слід звернути у вагу на ступінь зносу, оскільки застарілі основні засоби можуть знизити загальну виробничу потужність та продуктивність діяльності підприємства.

Підвищення запасів нині є свідченням того, що підприємство зменшує суми замороженого капіталу і може спрямовувати фінансові ресурси на фінансування оборотного циклу. Загалом, вважається, що великі суми запасів призводять до додаткових витрат на їх зберігання, тому більшість підприємств намагаються їх скоротити. Проте також підвищення запасів є показником розширення фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Зазначене вище збільшення валюти балансу сигналізує про певне розширення діяльності підприємства. А збільшення її за рахунок короткострокових активів може свідчити про підвищення платоспроможності підприємства, що у подальшому може допомогти уникнути проблеми зі своєчасним погашенням зобов'язань. На рис. 2.1 наведена динаміка основних показників активу балансу аналізованого підприємства за 2015-2019 рр.

Рис. 2.1. Динаміка основних складових активу балансу підприємства за 2015-2019 рр., тис. грн.

Аналіз показує, що збільшення активів відбулось в першу чергу за рахунок підвищення величини необоротних активів, а сума оборотних активів збільшилась несуттєво, що є позитивною тенденцією. Отже, можна стверджувати, що підприємство формує більш мобільну структуру активів, що в цілому покращує загальний фінансовий стан підприємства, бо сприяє прискоренню оборотності обігових коштів. Збільшення суми дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за аналізований період характеризує управління як таке, що спрямоване на іммобілізацію частини оборотних коштів на кредитування споживачів товарів, робіт, послуг – дебіторів.

Ознакою ефективної роботи підприємства є відсутність простроченої дебіторської й кредиторської заборгованості. Слід зазначити, що досліджуване сільськогосподарське підприємство не має простроченої дебіторської

заборгованості. Аналіз динаміки статей пасиву балансу підприємства дозволяє визначити за рахунок яких джерел відбувалось збільшення активу балансу. Горизонтальний аналіз пасиву балансу підприємства наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

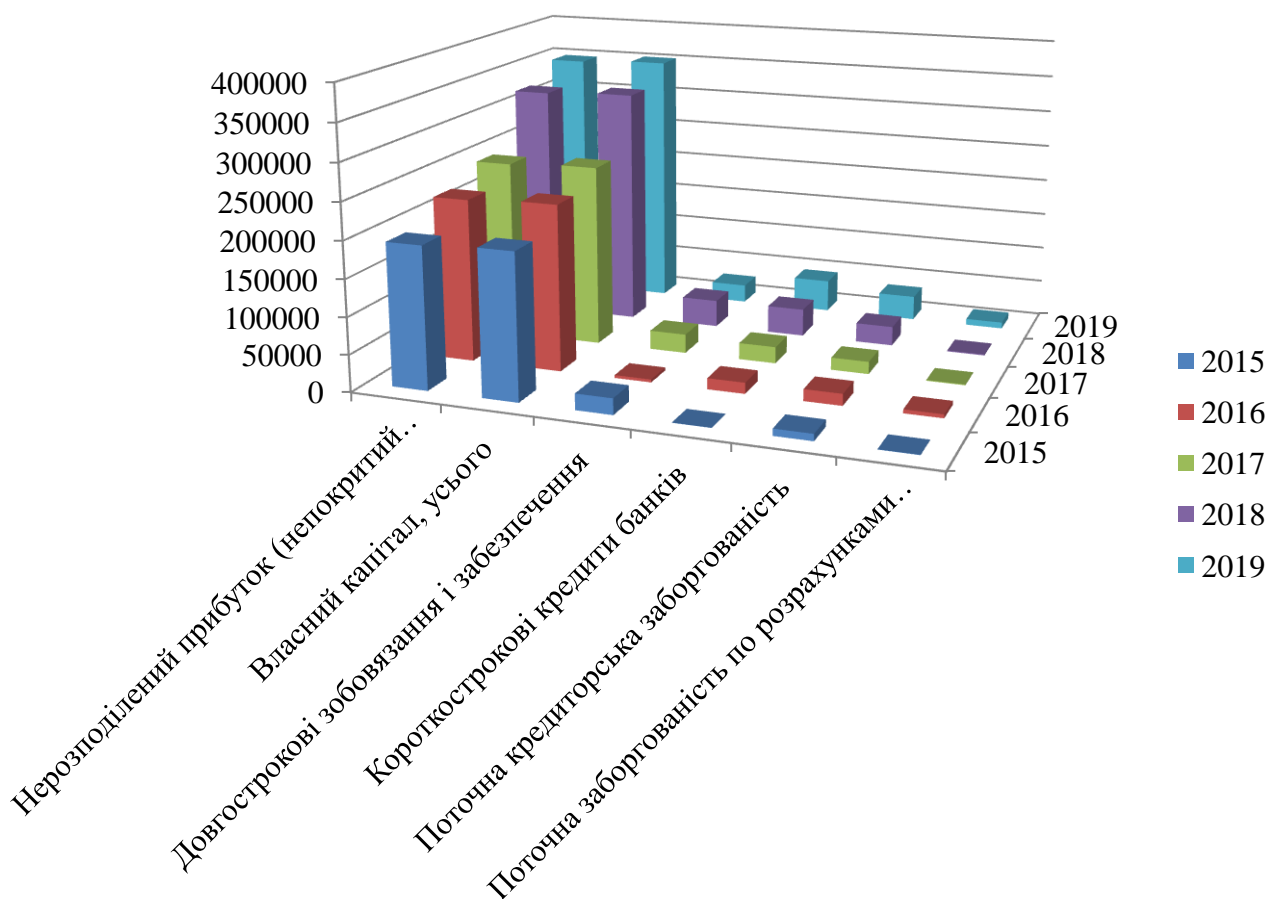
Горизонтальний аналіз пасиву балансу АВ ТОВ «Агроцентр К» за 2015-2019 рр., тис. грн

Елементи пасиву балансу	Роки					Зміна, %	Зміна, +/-
	2015	2016	2017	2018	2019		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	192659	221883	243409	320829	347131	180,18	154472
Власний капітал, усього	197032	226256	247782	325202	351504	178,40	154472
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	21904	3930	26001	37280	24 908	113,71	3004
Короткострокові кредити банків	230	15 056	22610	37 714	44 105	19176,09	43875
Поточні кредиторська заборгованість	9346	15939	16 870	26322	33 508	358,53	24162
Поточна заборгованість по розрахунками з бюджетом	418	5201	1 031	1 205	8502	2033,97	8084
Усього поточні зобов'язання	19032	50221	54239	80 736	101619	533,94	82587
Баланс	237968	280407	328022	443218	478031	200,88	240063

Основними складовими пасиву балансу є капітал (власні джерела) і зобов'язання (позикові джерела). Капітал – це засоби, які є у розпорядженні суб'єкта господарювання для здійснення діяльності з метою одержання прибутку. Вважається, що основним джерелом фінансування діяльності є власний капітал, який складається зі статутних внесків, накопиченого резервного і додаткового капіталу, а також із нерозподіленого прибутку, який отримало підприємство у попередніх роках і не розподілило між власниками підприємства (тобто реінвестувало). Але, більшість підприємств схильються до такої тактики фінансування, яка передбачає залучення додаткових позикових коштів, що збільшує потужності і можливості підприємства, але збільшує ризик фінансової залежності. Основним джерелом поповнення власних коштів є саме

нерозподілений прибуток. Якщо у підприємства спостерігається зростання нерозподіленого прибутку, це означає, що зароблений прибуток інвестується у діяльність та поповнює власні кошти підприємства. Позиковий капітал формується з кредитів банків, поточних зобов'язань перед різними кредиторами (держава, робітники, постачальники).

Результати аналізу пасиву балансу свідчать про те, що збільшення загальної суми відбувалось за рахунок збільшення всіх статей, а найбільше поточних зобов'язань. В той же час сума власних коштів зростає за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 80,18 % у 2019 р. по відношенню до 2015 р. Динаміка основних складових пасиву балансу наведено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Динаміка пасиву балансу підприємства за 2015-2019 рр., тис. грн.

Значний вплив на фінансовий стан підприємства справляє склад і структура поточних зобов'язань підприємства. Слід зазначити, що підприємство протягом аналізованого періоду має також довгострокові кредити

у банках, що характеризує його як фінансово залежне. Позиковий капітал здебільшого складається із довгострокових та короткострокових кредитів банків, поточної кредиторської заборгованості постачальникам та за розрахунками з бюджетом.

Основна задача сільськогосподарського виробництва - забезпечення подальшого росту і стійкості виробництва, підвищення ефективності землеробства і тваринництва для того, щоб задовольнити потреби населення у продуктах харчування, а промисловості - у сировині. Ефективність використання основних засобів залежить не тільки від рівня інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, а сільськогосподарські підприємства здійснюють свою діяльність у різних природно - кліматичних та економічних умовах, мають різноманітну спеціалізацію, інтенсивність виробництва, його розміри, рівня цін на продукцію. Все це має суттєвий вплив на показники господарської діяльності і кінцеві результати.

Показники фінансових результатів діяльності аналізованого підприємства за 2015-2019 рр. наведено у таблиці 2.9.

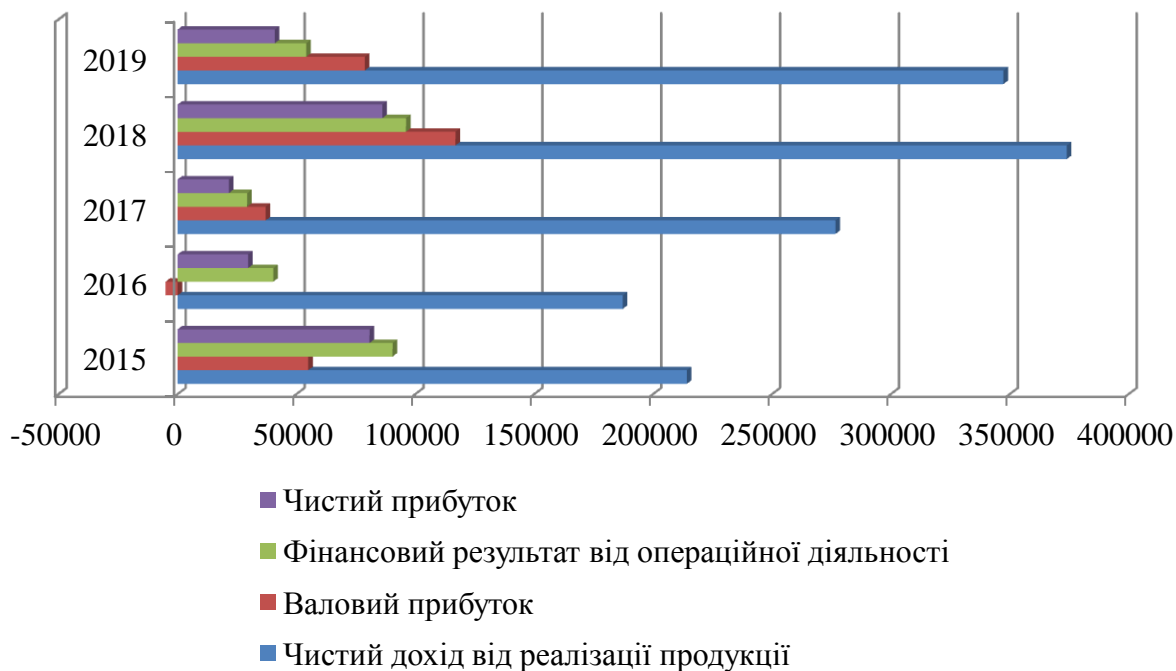
Таблиця 2.9

Фінансові результати АВ ТОВ «Агроцентр К» за 2015-2019 рр., тис. грн

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	Зміна, %
Чистий дохід від реалізації продукції	214158	187215	276702	373999	347340	162,19
Собівартість реалізованої продукції	159214	192279	239669	257118	268 622	168,72
Валовий прибуток	54944	-5064	37033	116881	78 718	143,27
Інші операційні доходи	83874	62266	7231	943	1 928	2,30
Адміністративні витрати	-5908	-6759	-11856	-17 796	-20 658	349,66
Витрати на збут	-514	-2129	-1661	-2 851	-4 382	852,53
Інші операційні витрати	-41980	-8041	-1527	1 100	1491	-3,55
Фінансовий результат від операційної діяльності	90416	40273	29220	96 077	54 115	59,85
Фінансовий результат до оподаткування	80721	29667	21551	86119	40 886	50,65
Чистий прибуток	80721	29667	21551	86 119	40 886	50,65

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства за 2015 -2019 рр. дає змогу стверджувати, що чистий фінансовий результат підприємства значно

зменшився за цей період з 80721 тис. грн у 2015 році до 40886 тис. грн. у 2019 році.

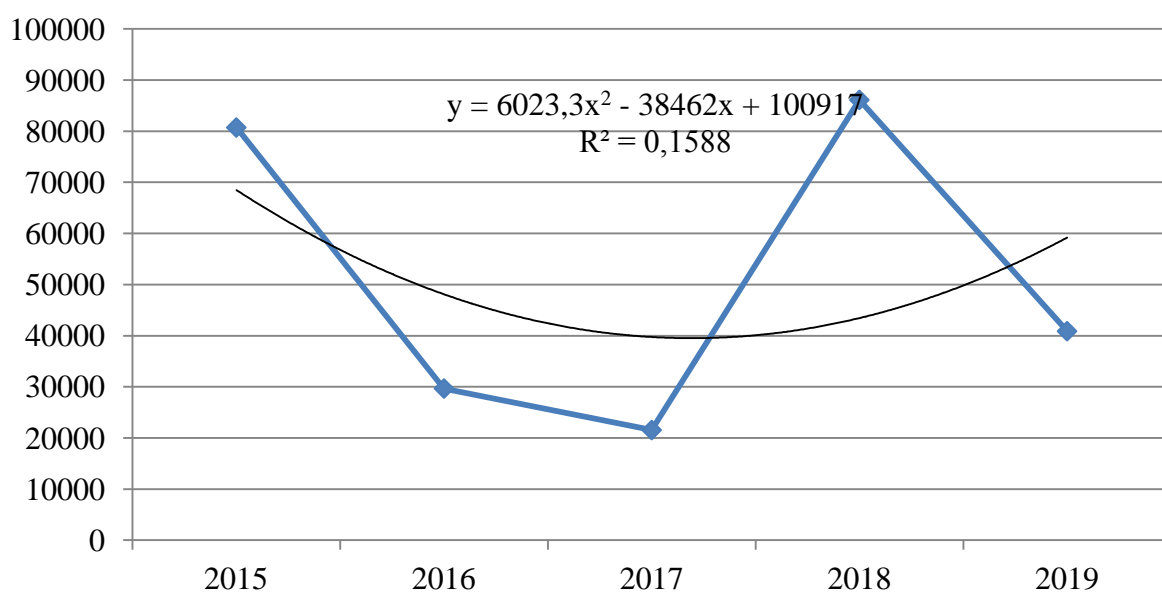
Рис. 2.3. Динаміка фінансових результатів діяльності підприємства за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Стійке збільшення спостерігалось протягом всього аналізованого періоду інших показників. Одним із напрямків підвищення чистого прибутку є оптимізація витрат підприємства, а саме – собівартості реалізованої продукції, яка збільшувалась меншими темпами у порівнянні з темпами зменшення доходу від реалізації продукції. Варто зауважити, що в умовах політичної та економічної нестабільності, а також високих темпів інфляції для стратегічного планування характерна низька ефективність. Однак чим вищий рівень невизначеності, породжуваної нестабільністю, тим важливіша роль планування, у ході якого повинні бути обґрунтовані різні варіанти господарювання, адекватні відповідним прогностичним сценаріям розвитку. При цьому сама система планування повинна бути перебудована.

Основною цільовою функцією планування стає забезпечення довгострокової конкурентоспроможності, яка зумовлює міцність і стійкість

об'єкта управління на ринку. Інша основна функція – інформаційно-орієнтаційна. Ключове завдання полягає не стільки в обробці статистичної інформації, скільки в наданні орієнтирів для менеджерів, які, з одного боку, відповідатимуть їх інтересам, а з іншого – сприятимуть досягненню основних результатів плану.

Загальна динамка основних показників звіту про фінансові результати підприємства наведено на рис. 2.3. і 2.4.

Рис. 2.4. Динаміка чистого прибутку підприємства за 2015-2019 рр., тис. грн.

Загалом, слід відмітити, що на аналізоване підприємство має недостатньо високий рівень прибутку, але загальна тенденція росту фінансових результатів діяльності дозволяє стверджувати, що надалі підприємство зможе наростити суму чистого прибутку, адже спостерігається стійка тенденція до росту прибутку.

Для складання обґрунтованої програми розвитку підприємство повинно постійно збирати й аналізувати величезну кількість інформації про галузь, ринок, конкурентів та інші чинники з метою прогнозування майбутніх проблем і можливостей. Це забезпечує вищому керівництву основу для створення плану на тривалий термін, основу для прийняття рішень і формально сприяє зниженню ризику при прийнятті цих рішень. У сучасних мінливих умовах

довгострокові плани втрачають свою актуальність без відповідних управлінських впливів, спрямованих на контроль за виконанням поставлених завдань.

2.3. Аналіз кредитоспроможності та фінансової стійкості підприємства як критерій якості управління фінансовими ресурсами підприємства

Однією з характеристик стабільного становища підприємства служить його кредитоспроможність та фінансова стійкість. Вони обумовлені як стабільністю економічного середовища, у рамках якого здійснюється діяльність підприємства, так і результатами його функціонування, активного й ефективного реагування на зміни внутрішніх і зовнішніх факторів.

Оцінка фінансового стану організації проводиться з використанням показників, які характеризують наявність фінансових ресурсів у підприємства, їх розміщення і використання. Ці показники відображають результати економічної діяльності фірми, обумовлюють її конкурентоспроможність, діловий потенціал, рівень гарантій економічних інтересів організації, її партнерів з фінансових відносин.

Залежно від необхідного спрямування проведення фінансового аналізу можливе в наступних формах:

- ретроспективний аналіз: дана форма призначена для того, щоб проаналізувати в якому стану перебуває підприємство, основні тенденції і проблеми;
- план - факторний аналіз: така форма аналізу призначена для аналізу виконання показників планових і фактичних;
- перспективний аналіз: даний аналіз проводиться для експертизи фінансових планів, їх обґрунтованості та достовірності щодо поточного стану підприємства і її потенціалу [9].

Визначимо фінансову стійкість підприємства за допомогою аналізу абсолютних та відносних показників фінансової стійкості.

Коефіцієнт оборотності активів (ТАТ – Total assets turnover) є показником, який характеризується рівень ділової активності підприємства і ефективність використання активів. Високий рівень коефіцієнту оборотності активів свідчить про високу віддачу від використання активів компанії. Нормальною динамікою цього показника вважається те, що він зростає, тобто він має прямувати до максимуму. Однак, слід зазначити, що рівень коефіцієнту оборотності активів залежить від специфіки виробничого процесу підприємства. Так, для будівельних компаній, в яких термін виробничого процесу є дуже великий, коефіцієнт оборотності не є високим, що є нормальним. А для підприємств з коротким виробничим циклом коефіцієнт оборотності активів має бути більшим.

Проведемо розрахунок коефіцієнта оборотності активів підприємства за формулою:

$$K_{OA} = \frac{B}{A} \quad (2.1)$$

де В – виручка від реалізації продукції, грн.;

А – активи, грн.

Коефіцієнт оборотності активів підприємства за аналізований період складає:

$$K_{\text{об.акт.}}^{2015} = B^{2015} / A^{2015} = 214158 / 237968 = 0,899;$$

$$K_{\text{об.акт.}}^{2019} = B^{2019} / A^{2019} = 347\,340 / 478\,031 = 0,727;$$

$$\Delta K_{\text{об.акт.}} = K_{\text{об.акт.}}^{2019} - K_{\text{об.акт.}}^{2015} = 0,727 - 0,899 = 0,172;$$

$$I_{\text{Коб.акт.}} = K_{\text{об.акт.}}^{2019} / K_{\text{об.акт.}}^{2015} = 0,727 / 0,899 = 0,81;$$

$$T_{\text{Коб.акт.}} = (0,81 - 1) * 100\% = -19\%.$$

Коефіцієнт оборотності активів у звітному періоді зменшився на 19 % за рахунок збільшення виручки від реалізації у звітному періоді з 214158 до 347 340 тис. грн., а також збільшення обсягу активів з 237968 до 478 031 тис. грн. Проте виручка збільшувалась меншими темпами, ніж підвищувались активи.

Коефіцієнт оборотності запасів розраховуються за формулою:

$$K_{OЗ} = \frac{C}{З} \quad (2.2)$$

де C – собівартість продукції;

$З$ – вартість запасів.

$$K_{\text{об.зап.}}^{2015} = 159214 / 18488 = 8,61;$$

$$K_{\text{об.зап.}}^{2019} = 268\,622 / 36294 = 7,40;$$

$$\Delta K_{\text{об.зап.}} = K_{\text{об.зап.}}^{2019} - K_{\text{об.зап.}}^{2015} = 7,40 - 8,61 = -1,21;$$

$$I_{\text{Коб.зап.}} = K_{\text{об.зап.}}^{2019} / K_{\text{об.зап.}}^{2015} = 7,40/8,61=0,86;$$

$$T_{\text{Коб.зап.}} = (0,86 - 1) * 100\% = 14 \%$$

Коефіцієнт оборотності запасів зменшився на 14 % через збільшення собівартості продукції з 159214 до 268 622 тис. грн. і збільшення обсягу запасів з 18488 до 36294 тис. грн.

Період оборотності запасів розраховується за формулою:

$$ПОЗ = \frac{З}{C} \times 360 \quad (2.3)$$

де $З$ – запаси, тис. грн.

C – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

Період оборотності запасів за аналізований період складає:

$$ПОЗ^{2015} = 18488 * 360 / 159214 = 42 \text{ дн.};$$

$$ПОЗ^{2019} = 36294 * 360 / 268\,622 = 48 \text{ дн.};$$

$$\Delta ПОЗ = 48 - 42 = 6 \text{ дн.}$$

Період оборотності запасів у звітному періоді збільшився на 6 днів у порівнянні з базовим періодом. Це означає, що спостерігається збільшення тривалості оборотності запасів що є негативною динамікою у сфері підвищення ефективності використання запасів і скорочення обсягу замороженого капіталу. Термін наданого товарного кредиту (або період оборотності дебіторської заборгованості) розраховується за формулою:

$$ТНТК = \frac{ДЗ}{Вкр} \times 360 \quad (2.4)$$

де $ДЗ$ – дебіторська заборгованість, тис. грн.;

$B_{кр}$ – сума продажів (виручки) у кредит (з відстрочкою платежу), тис. грн.

Більшість торгівельних підприємств реалізує продукцію, товари, послуги на умовах відстрочки платежу. Термін оплати таких продажів та відсоток їх у загальній сумі визнаного доходу у кожного підприємства різний. В аналізованому підприємстві на основі статистичних аналітичних даних було визначено, що близько 80 % продажів здійснюється підприємством в кредит. Це дозволило розрахувати знаменник наведеної вище формули.

$$THTK^{2015} = 55 \times 360 / 1345,6 = 14,7 = 14 \text{ днів};$$

$$THTK^{2019} = 226 \times 360 / 1498 = 54,07 = 54 \text{ дні};$$

$$\Delta THTK^{2019} - THTK^{2015} = 54 - 14 = 40 \text{ днів};$$

$$I_{THTK} = THTK^{2019} / THTK^{2015} = 54 / 14 = 3,86;$$

$$T_{THTK} = (3,86 - 1) * 100\% = 286 \text{ \%}.$$

Термін надання товарного кредиту в підприємстві збільшився з 14 до 54 днів, що свідчить про збільшення терміну кредитування покупців продукції підприємства.

Термін отриманого товарного кредиту (або період погашення кредиторської заборгованості) розраховується за формулою:

$$TOTK = \frac{KЗ}{Зкр} \times 360 \quad (2.5)$$

$$TOTK^{2015} = 40 \times 360 / 968 = 14,88 = 15 \text{ днів};$$

$$TOTK^{2019} = 5 \times 360 / 1099,2 = 1,64 = 2 \text{ дні};$$

$$\Delta TOTK = TOTK^{2019} - TOTK^{2015} = 2 - 15 = -13 \text{ днів};$$

$$I_{TOTK} = TOTK^{2019} / TOTK^{2015} = 2/15 = 0,133;$$

$$T_{TOTK} = (0,133 - 1) * 100\% = - 86,7 \text{ \%}.$$

Показник терміну отримання товарного кредиту у 2019 році скоротився на 13 днів, що становить 86,7 % від значення показника у 2015 році. Така тенденція свідчить про скорочення терміну оплати рахунків постачальників, що скорочує фінансові можливості підприємства і характеризує управління умовами угод як незадовільне.

Результат політики товарного кредиту:

$$\text{РПТК}^{2015} = \text{ТОТК}^{2015} - \text{ТНТК}^{2015} = 15 - 14 = 1 \text{ день};$$

$$\text{РПТК}^{2019} = \text{ТОТК}^{2019} - \text{ТНТК}^{2019} = 2 - 54 = -52 \text{ дні};$$

Політика товарного кредиту являє собою частину загальної фінансової стратегії, що полягає в забезпеченні найбільш ефективних форм і умов залучення позикового капіталу з різних джерел відповідно до потреб розвитку підприємства.

Так, у 2015 році результат політики товарного кредиту дорівнює одиниці, що свідчить про те, що в підприємстві після отримання коштів від покупців майже одразу ці кошти перерозподіляються на погашення заборгованості перед постачальником. Від'ємне значення цього показника у 2015 році (-52 дні) свідчить про значне погіршення фінансових умов продажів та закупівлі. Так, підприємство у 2019 році спочатку оплачувало кредиторську заборгованість перед постачальниками, потім спостерігався дефіцит фінансових ресурсів протягом майже 2 місяців, після чого наступала оплата від покупців. Такі умови постачань з відстрочкою платежу призводять до того, що підприємство нерационально використовує свої можливості у сфері оптимізації руху фінансових ресурсів, що призведе до постійного дефіциту вільних грошових коштів і необхідності залучення короткострокових кредитів.

Фінансову стійкість підприємства характеризує коефіцієнт заборгованості (ЕМ – Equity multiplier), який ще називають мультиплікатором капіталу.

Розрахуємо його за формулою:

$$K_3 = \frac{A}{BK} \leq 2 \quad (2.6)$$

де А – активи підприємства, тис. грн.;

ВК – власний капітал, тис. грн.

Коефіцієнт заборгованості підприємства за аналізований період становить:

$$K_3^{2015} = A^{2015} / BK^{2015} = 237968 / 197032 = 1,208;$$

$$K_3^{2019} = A^{2019} / BK^{2019} = 478031 / 351504 = 1,359;$$

$$\Delta K_3 = K_3^{2019} - K_3^{2015} = 1,359 - 1,208 = 0,151;$$

$$I_{K_3} = K_3^{2019} / K_3^{2015} = 1,359 / 1,208 = 1,125;$$

$$T_{Kз} = (1,125 - 1) * 100\% = 12,5 \%$$

Коефіцієнт заборгованості у звітному періоді (2019 р.) збільшився на 12,5 % порівняно з базовим періодом.

Граничним значенням коефіцієнта заборгованості є значення, що є меншим або дорівнює 2. Проаналізувавши дані, ми можемо побачити, що підприємство є фінансово стійким, оскільки значення коефіцієнта в аналізованих періодах не перевищує 2. Майже всі активи підприємство і в 2015 і в 2019 рр. сформовані за рахунок власного капіталу. Це, з одного боку, характеризує стан підприємства як стійкий, але, з іншого боку, зменшує можливості для отримання додаткового прибутку.

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) розраховується за формулою:

$$K_{\Phi H} = \frac{BK}{A} \geq 2 \quad (2.7)$$

$$K_{\text{фін.нез.}}^{2015} = BK^{2015} / A^{2015} = 197032 / 237968 = 0,828;$$

$$K_{\text{фін.нез.}}^{2019} = BK^{2019} / A^{2019} = 351504 / 478\,031 = 0,735;$$

$$\Delta K_{\text{фін.нез.}} = K_{\text{фін.нез.}}^{2019} - K_{\text{фін.нез.}}^{2015} = 0,735 - 0,828 = -0,093;$$

$$I_{K_{\text{фін.нез.}}} = K_{\text{фін.нез.}}^{2019} / K_{\text{фін.нез.}}^{2015} = 0,735 / 0,828 = 0,888;$$

$$T_{K_{\text{фін.нез.}}} = (0,888 - 1) * 100\% = -11,2 \%$$

Коефіцієнт фінансової незалежності у 2019 р. зменшився на 11,2 % у порівнянні з 2015 роком. Це говорить про те, що підприємство збільшує залучення зовнішнього фінансування. У 2019 році 73,5 % всіх активів були сформовані за рахунок власних джерел фінансування.

Ефект фінансового важеля (EFL – Effect of Financial Leverage) розраховується за формулою:

$$EFL = P_{BK} - P_{IK}, \quad (2.8)$$

де P_{BK} – рентабельність власного капіталу, грн./грн.;

P_{IK} – рентабельність інвестованого капіталу, грн./ грн.

Рентабельність власного капіталу (ROE – Return on equity) розраховується за формулою:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \quad (2.9)$$

де ЧП – чистий прибуток.

$$P_{BK}^{2015} = ЧП^{2015} / BK^{2015} = 80721 / 197032 = 0,409;$$

$$P_{BK}^{2019} = ЧП^{2019} / BK^{2019} = 40\,886 / 351504 = 0,116;$$

$$\Delta P_{BK} = P_{BK}^{2019} - P_{BK}^{2015} = 0,116 - 0,409 = -0,293;$$

$$I_{PBK} = P_{BK}^{2019} / P_{BK}^{2015} = 0,116 / 0,409 = 0,28;$$

$$T_{PBK} = (0,28 - 1) * 100\% = -72\%.$$

Після розрахунку можна зробити такі висновки:

- рентабельність власного капіталу є низькою, що свідчить про неефективне використання вкладених коштів, що не забезпечує норму прибутковості;

- віддача на вкладений капітал у 2019 році зменшилась на 72 % за рахунок зменшення чистого прибутку з 80721 до 40 886 тис. грн.

$$НП_{IK} = (ЧП+ФВ) / (BK+ДПК) \quad (2.10)$$

де ФВ – фінансові витрати, пов'язані із залученням кредиту;

ДПК – довгостроковий позичений капітал.

$$P_{IK}^{2015} = (80721+1345) / (197032+21904) = 0,375;$$

$$P_{IK}^{2019} = (40\,886 + 1209) / (351504+24\,908) = 0,112;$$

$$\Delta P_{IK} = P_{IK}^{2019} - P_{IK}^{2015} = 0,112 - 0,375 = -0,263 ;$$

$$I_{PIK} = НП_{IK}^{2019} / НП_{IK}^{2015} = 0,112 / 0,375 = 0,30;$$

$$T_{PIK} = (0,30 - 1) * 100\% = -70\%.$$

Порівнюючи норму прибутку на власний та на інвестований капітал, можна побачити, що норма прибутку на власний капітал є вищою у зв'язку з тим, що підприємство не ефективно управляє довгостроковим залученим капіталом. Розрахуємо ефект фінансового важеля:

$$EFL^{2015} = 0,409 - 0,375 = 0,034;$$

$$EFL^{2019} = 0,116 - 0,112 = 0,004;$$

У доповнення до основних показників аналізу фінансового стану та оцінки кредитоспроможності необхідно розрахувати показники ліквідності (платоспроможності), які відображають здатність підприємства погасити короткострокову заборгованість своїми коштами, які швидко реалізуються. Оборотні активи підприємства мають бути сформовані частково за рахунок постійного капіталу (власний оборотний капітал (ВОК)), і частково - поточних зобов'язань.

Власний оборотний капітал розраховується за формулою:

$$ВОК = ВК + ДКР - НА \quad (2.11)$$

або

$$ВОК = ОА - ПЗ \quad (2.12)$$

де ВОК – власний оборотний капітал;

ВК – власний капітал, який відображено у першому розділі пасива балансу;

ДКР – сума довгострокових кредитів;

НА – необоротні активи;

ОА – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Власний оборотний капітал аналізованого підприємства становить:

$$ВОК^{2015} = 150384 - 19032 = 131352;$$

$$ВОК^{2019} = 289522 - 101\,619 = 187903;$$

$$\Delta ВОК = 187903 - 131352 = 56551;$$

$$I_{ВОК} = 187903 / 131352 = 1,43;$$

$$T_{ВОК} = (1,43 - 1) * 100\% = 43\%.$$

Таким чином, за результатами розрахунків, можна зробити висновок, що обсяг власного оборотного капіталу у 2019 році збільшився на 43 % (56551 тис. грн.), що свідчить про збільшення частки оборотних коштів, сформованих за рахунок власних залучених джерел фінансування довгострокового характеру.

Коефіцієнт покриття основних засобів показує, яка частина власного капіталу використана на формування основних засобів. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{покp}} = \frac{HA}{BK+DKP} \quad (2.13)$$

де $K_{\text{покp}}$ – коефіцієнт покриття основних засобів;

HA – необоротні активи підприємства;

BK – власний капітал, який відображено у першому розділі пасива балансу;

DKP – сума довгострокових кредитів.

Коефіцієнт покриття аналізованого підприємства дорівнює:

$$K_{\text{покp}}^{2015} = 87584 / (197032 + 21904) = 0,4;$$

$$K_{\text{покp}}^{2019} = 188509 / (351504 + 24908) = 0,5;$$

$$\Delta K_{\text{покp}} = 0,5 - 0,4 = 0,1;$$

$$I K_{\text{покp}} = 0,5 / 0,4 = 1,25;$$

$$T K_{\text{покp}} = (1,25 - 1) * 100\% = 25\%.$$

Коефіцієнт покриття основних засобів у 2019 році порівняно з 2015 роком збільшився на 25 %. Загалом, можна стверджувати, що у 2019 році 50 % власного капіталу було використано на покриття необоротних активів підприємства.

Коефіцієнти ліквідності характеризують платоспроможність підприємства, яка означає здатність підприємства своєчасно погашати поточну кредиторську заборгованість.

$$K_{\text{ПЛ}} = \frac{OA}{ПЗ} \quad (2.14)$$

де $K_{\text{ПЛ}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

OA – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Вважається, що значення коефіцієнта поточної ліквідності має попадати в інтервал від 1 до 2 ($1 \leq K_{\text{ПЛ}} \leq 2$), що буде свідчити про здатність підприємства відповідати вчасно і в повному обсязі за своїми короткостроковими зобов'язаннями протягом операційного циклу.

$$\text{КПЛ}^{2015} = 150384/19032 = 7,902 ;$$

$$\text{КПЛ}^{2019} = 289522/101619 = 2,849;$$

$$\Delta \text{КПЛ} = 2,849 - 7,902 = -5,053;$$

$$I_{\text{КПЛ}} = 2,849/7,902 = 0,36;$$

$$T_{\text{КПЛ}} = (0,36 - 1) * 100\% = -64 \%$$

Коефіцієнт поточної ліквідності в 2019 році був високим – 2,849 при нормативному значення від 1 до 2. Його значення зменшилося у порівнянні з 2015 роком на 64 % за рахунок збільшення обсягу оборотних активів і значного зменшення поточних зобов'язань. Загалом можна стверджувати, що керівництво підприємства не зосереджує увагу на тому, що багато коштів у них інвестовано в оборотні активи і не знаходяться в операційному циклі. Це формує відповідні ризики втрати додаткової прибутковості бізнесу. Значення показника і в 2019 , і в 2015 роках значно перевищує нормативне. В такому разі підприємство має можливість розраховуватись за своїми зобов'язаннями, проте має місце зміна структури спрямування залучених коштів, оскільки перевищення нормативного значення є негативним явищем, якого треба уникати. Додержання оптимальної структури оборотних та необоротних активів є дуже важливим завданням, оскільки завдяки цьому функціонування підприємства буде ефективним через залучення усіх активів, а це прямо впливає на результати діяльності підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності вказує на можливість підприємства сплачувати поточну заборгованість за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Розраховується за формулою:

$$KШЛ = \frac{OA - \text{Запаси}}{ПЗ} \quad (2.15)$$

Вважається нормативним значенням попадання в діапазон від 0,75 до 1 ($0,75 \leq KШЛ \leq 1$). Коефіцієнт швидкої ліквідності для аналізованого підприємства складає:

$$КШЛ^{2015} = (150384-18488)/19032 = 6,93;$$

$$КШЛ^{2019} = (289522-36294)/101619 = 2,49;$$

$$\Delta КШЛ = 2,49-6,93 = -4,44;$$

$$I_{КШЛ} = 2,49/6,93 = 0,36;$$

$$T_{КШЛ} = (0,36 - 1) * 100\% = 64\%.$$

У звітному періоді коефіцієнт швидкої ліквідності зменшився з 6,93 до 2,49. Слід зазначити, що у 2015 році значення цього показника було значно більше нормативного, що свідчить про достатній рівень швидкої платоспроможності і наявність можливості підприємства вчасно оплачувати рахунки кредиторів через отримання оплати від дебіторів. Однак, у 2019 році значення цього показника значно знизилось, проте все ще перевищувало нормативне значення. Загалом, підприємство управляє рівнем своєї платоспроможності недостатньо ефективно.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає частину боргів підприємства, яка може бути сплачена негайно. Він розраховується за формулою:

$$КАЛ = \frac{ОА - Запаси - ДЗ}{ПЗ} \quad (2.16)$$

де КАЛ – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

ОА – оборотні активи;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Нормативним значення для цього коефіцієнта вважається значення від 0,2 до 0,25 ($0,20 \leq К.Аб.Л. \leq 0,25$), що означає, що у підприємства має бути у наявності сума найліквідніших коштів (гроші та ліквідні цінні папери) порядком 20-25 % від загальної суми короткострокових зобов'язань. Значення показника для аналізованого підприємства складає:

$$КАЛ^{2015} = (150384-79660-31443-17976)/19032 = 1,12;$$

$$КАЛ^{2019} = (289522-140925-62591-18144)/101619 = 0,67;$$

$$\Delta КАЛ = 0,67-1,12 = -0,45;$$

$$I_{\text{КАЛ}} = 0,67 / 1,12 = 0,60;$$

$$T_{\text{КАЛ}} = (0,60 - 1) * 100\% = -40\%.$$

У 2019 році значення коефіцієнта абсолютної ліквідності зменшилось на 40 % порівняно з 2015 роком.

Висновки до розділу 2

Таким чином, за результатами виконання другого розділу дипломної роботи, можна зробити такі висновки.

Аналіз балансу підприємства показав, як збільшилась (зменшилась) загальна сума активу та за рахунок яких статей відбулась зміна. Зростання валюти балансу порівняно з попереднім періодом – добрий знак. Загальна сума активів підприємства збільшувалась за аналізований період, що свідчить про скорочення господарських коштів та зменшення виробничих можливостей підприємства. Так, сума активів у 2019 р. на 100,88 % більше за суму активів у 2015 р. Зменшення відбулось здебільшого за рахунок збільшення вартості основних засобів, підвищення запасів та збільшення дебіторської заборгованості.

Збільшення вартості основних засобів є природнім процесом удосконалення матеріально-технічної бази у процесі виробництва. Але керівництву підприємства слід звернути у вагу на ступінь зносу, оскільки застарілі основні засоби можуть знизити загальну виробничу потужність та продуктивність діяльності підприємства.

Підвищення запасів є свідченням того, що підприємство зменшує суми замороженого капіталу і може спрямовувати фінансові ресурси на фінансування оборотного циклу. Загалом, вважається, що великі суми запасів призводять до додаткових витрат на їх зберігання, тому більшість підприємств намагаються їх скоротити. Проте також підвищення запасів є показником розширення фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Результати аналізу пасиву балансу свідчать про те, що збільшення загальної суми відбувалось за рахунок збільшення всіх статей, а найбільше поточних зобов'язань. В той же час сума власних коштів зростає за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 80,18 % у 2019 р. по відношенню до 2015 р.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства за 2015 -2019 рр. дає змогу стверджувати, що чистий фінансовий результат підприємства значно зменшився за цей період з 80721 тис. грн у 2015 році до 40886 тис. грн. у 2019 році. Стійке збільшення спостерігалось протягом всього аналізованого періоду інших показників. Одним із напрямків підвищення чистого прибутку є оптимізація витрат підприємства, а саме – собівартості реалізованої продукції, яка збільшувалась меншими темпами у порівнянні з темпами зменшення доходу від реалізації продукції.

Коефіцієнтний аналіз даних звітності підприємства показав, що інтенсивність використання активів є достатньо високою. Коефіцієнт оборотності активів у звітному періоді зменшився на 19 % за рахунок збільшення виручки від реалізації у звітному періоді з 214158 до 347 340 тис. грн., а також збільшення обсягу активів з 237968 до 478 031 тис. грн. Проте виручка збільшувалась меншими темпами, ніж підвищувались активи.

Коефіцієнт оборотності запасів зменшився на 14 % через збільшення собівартості продукції з 159214 до 268 622 тис. грн. і збільшення обсягу запасів з 18488 до 36294 тис. грн.

Коефіцієнт фінансової незалежності у 2019 р. зменшився на 11,2 % у порівнянні з 2015 роком. Це говорить про те, що підприємство збільшує залучення зовнішнього фінансування. У 2019 році 73,5 % всіх активів були сформовані за рахунок власних джерел фінансування.

Коефіцієнт поточної ліквідності в 2019 році був високим – 2,849 при нормативному значення від 1 до 2. Його значення зменшилося у порівнянні з 2015 роком на 64 % за рахунок збільшення обсягу оборотних активів і значного зменшення поточних зобов'язань. Загалом можна стверджувати, що керівництво підприємства не зосереджує увагу на тому, що багато коштів у них

інвестовано в оборотні активи і не знаходяться в операційному циклі. Це формує відповідні ризики втрати додаткової прибутковості бізнесу. Значення показника і в 2019 , і в 2015 роках значно перевищує нормативне. В такому разі підприємство має можливість розраховуватись за своїми зобов'язаннями, проте має місце зміна структури спрямування залучених коштів, оскільки перевищення нормативного значення є негативним явищем, якого треба уникати. Додержання оптимальної структури оборотних та необоротних активів є дуже важливим завданням, оскільки завдяки цьому функціонування підприємства буде ефективним через залучення усіх активів, а це прямо впливає на результати діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПІДПРИЄМСТВА

**3.1. Формування бюджету руху грошових коштів як інструмента
управління кредитоспроможністю підприємства**

Бюджетування діяльності підприємства є інструментом реалізації стратегічних планів підприємства і дозволяє у кількісному вираженні деталізовано представити етапи виконання планових цільових показників діяльності. Деякі автори, визначають бюджетування як процес планування майбутньої діяльності підприємства та формування відповідних даних у вигляді кількісних показників системи бюджетів.

До цілей бюджетування можна віднести:

- забезпечення показниками процесу поточного планування і контролю;
- забезпечення організаційного координування та комунікацій в підприємстві;
- допомога менеджерам у кількісному обґрунтуванні планів діяльності та результатів виконання цих планів;
- обґрунтування витрат компанії;
- формування бази для оцінки і контролю планів компанії;
- виконання вимог законів і контрактів.

Бюджети класифікуються на фінансові та операційні. До операційних бюджетів діяльності підприємства відносять проміжні бюджети витрат та доходів, які здебільшого орієнтовані на складання бюджету доходів і витрат. А от фінансові бюджеті більш зосереджені на формування даних у фінансових звітах компанії – звіт про фінансовий стан (баланс), звіт про рух грошових коштів, інвестиційний бюджет.

Так, формування бюджету про рух грошових коштів є елементом формування фінансових бюджетів підприємства, який дозволяє визначити поточну

необхідність у фінансових ресурсах і спланувати відповідні рух грошових коштів для забезпечення необхідного рівня платоспроможності та формування вільних і доступних фінансових ресурсів.

Бюджет руху грошових коштів – це плановий документ, який відображає майбутні надходження і виплати грошових коштів у розрізі трьох основних видів діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової. На основі бюджету грошових коштів фінансові менеджери підприємства (або бухгалтер, фінансовий директор) формують платіжний календар, який деталізує бюджет грошових коштів відповідно до періодів. Це дозволяє здійснювати оперативне управління фінансовими ресурсами підприємства. При формуванні бюджету грошових коштів необхідно враховувати фінансову політику підприємства.

В умовах ринкового господарювання фінансове планування є інструментом досягнення визначеної стратегічної мети підприємства. Важка передбачуваність факторів впливу на виробничо-господарську діяльність підприємства з боку зовнішнього середовища (зміни в попиті, цінах на продукцію, податковому механізмі тощо) висуває нові вимоги до ефективності фінансового планування, оскільки підприємство самостійно несе відповідальність за результати своєї діяльності. Це вимагає від нього ведення налагодженої фінансової роботи, яка надасть змогу отримати якнайточніші прогнози динаміки фінансових ресурсів у невизначених умовах [67].

Тому розробка інноваційних підходів до фінансового планування діяльності підприємства є актуальною. За нестабільних та кризових умов в економіці вітчизняні підприємства потребують нових інструментів і методів, щоб працювати ефективно [67]. На рис. 3.1. представлені цільові напрямки дослідження та система локальних показників для визначення кредитоспроможності підприємства.

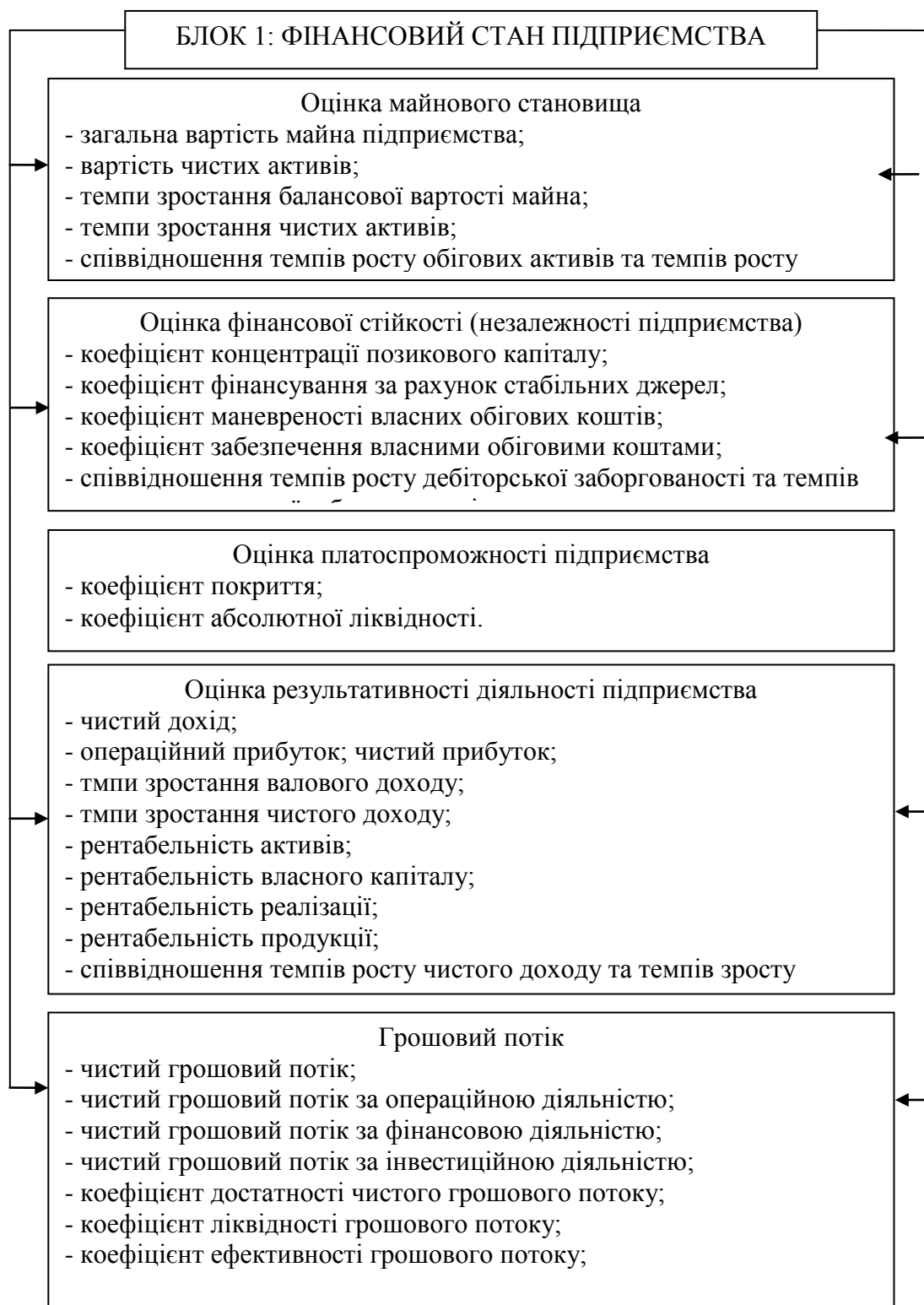
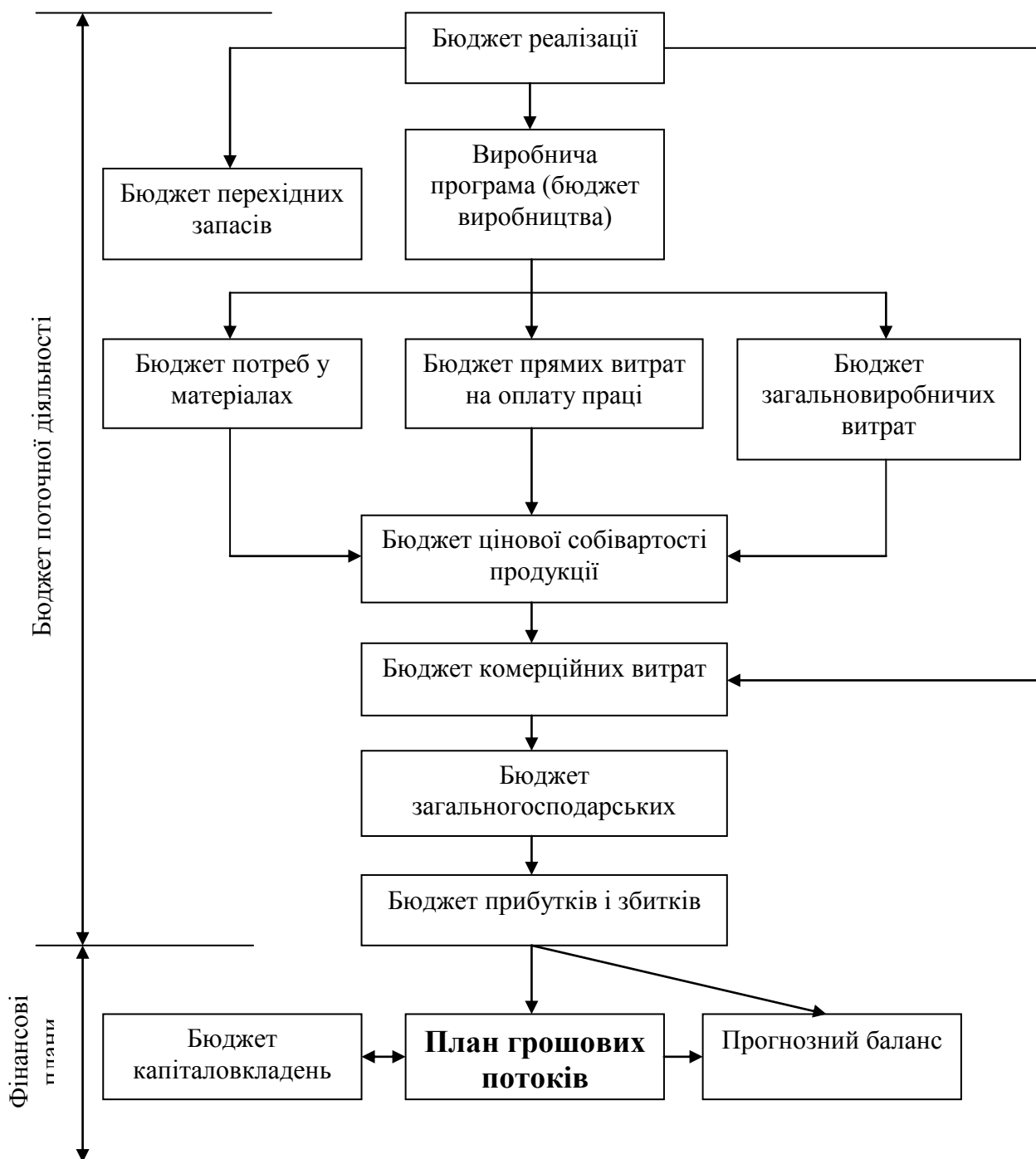

Рис. 3.1. Цільові напрямки дослідження та система локальних показників для визначення кредитоспроможності підприємства

Фінансова політика підприємства являє відповідну систему принципів, підходів та практики управління фінансовими ресурсами підприємства. Вона побудована з урахуванням принципів ефективного управління фінансовими ресурсами і спрямована на забезпечення фінансової стійкості підприємства. Фінансова політика підприємства передбачає визначення пріоритетів у сфері виплати дивідендів, заробітної оплати, погашення зобов'язань, виплати податків і т. і. До сучасних інноваційних підходів фінансового планування належать процесний та результативний. Уперше акцент на процеси та процесні підходи в теоретичних дослідженнях було поставлено фахівцями з проблем управління якістю, які звернули увагу на те, що вдосконалення процесів на підприємстві сприяє підвищенню якості продукції. Це пов'язано з необхідністю забезпечення ефективного фінансового планування діяльності на українських підприємствах як первинних структурах у сфері матеріального виробництва, адже саме від їх діяльності залежить стабільність країни в цілому.

В основу поточного фінансового планування на підприємстві має бути покладена фінансова стратегія, розроблена на підприємстві в цілому, та політика фінансової діяльності за найбільш важливими напрямками. Відповідно визначають джерела фінансування кожного такого напрямку діяльності, загальну структуру та ціну залученого ресурсу в цілому по підприємству. Складений на основі цих документів поточний план надає змогу також контролювати витрачання коштів за напрямками діяльності підприємства.

Вітчизняна практика поточного планування, як правило, пов'язана з розробкою таких планів (документів): бухгалтерського балансу; руху грошових коштів, прибутків і збитків. Відповідно до таких планів за результатами року формують відповідні звіти. Насправді, лише деякі підприємства складають вищеназвані плани, на відміну від звітів, відповідно, порівняти показники та визначити ефективність їх виконання складно. Такі елементи як кредитна, дивідендна, облікова, податкова політики формують загальну систему політики управління фінансовими ресурсами підприємства. Загальна схема системи бюджетів діяльності підприємства наведено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Система бюджетів діяльності підприємства

Конкретні показники, через які виражена фінансова політика підприємства, складаються з таких:

- норма залишку грошових коштів;
- регулярність виплат відсотків за кредитом;

- терміни оплати рахунків постачальників і отримання оплати від дебіторів;
- терміни виплати дивідендів;
- умови залучення овердрафту при дефіциті грошових коштів;
- терміни виплати податкових платежів.

Сформуємо бюджет руху грошових коштів для аналізованого підприємства на 2020 рік (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Бюджет руху грошових коштів підприємства на 2020 рік

Показник	2 020 р.			
	січень-березень	квітень-червень	липень-вересень	жовтень-грудень
Грошові кошти на початок періоду	105	44 800	165 450	165 100
Операційна діяльність				
Надходження грошових коштів від реалізації продукції	255 279	1 412 000	1 285 000	912 000
Надходження в погашення дебіторської заборгованості минулих років	200 000	20 000	6 000	0
Виплати грошових коштів постачальникам сировини і матеріалів	158 000	358 000	278 000	158 000
Виплати заробітної плати робітникам	875 000	920 000	980 000	848 000
Виплати за комунальними платежами	22 000	22 000	22 000	22 000
Виплати за оренду приміщень	10 000	10 000	10 000	10 000
Виплата податків	10 000	x	x	x
Чисті виплати операційної діяльності	1 075 000	1 310 000	1 290 000	1 038 000
Чистий грошовий потік від операційної діяльності	-463 000	122 000	1 000	-126 000
Інвестиційна діяльність				
Надходження від продажу необоротних активів	25 000	0	0	0
Виплати коштів на покупку необоротних активів	155 200	0	0	0
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	-130 200	0	0	0
Фінансова діяльність				
Виплата відсотків за банківськими кредитами	0	1 350	1 350	1 350
Отримання банківських кредитів	600 000	0		
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності	600 000	-1 350	-1 350	-1 350
Грошові кошти на кінець періоду	44 800	165 450	165 100	37 750

Бюджет руху грошових коштів формувався на основі даних плану діяльності аналізованого підприємства.

Так, залишок грошових коштів за даними фінансової звітності на 2019 рік складає 105 тис. грн. Ця сума була взята як вихідна для формування бюджету грошових коштів. Рух грошових коштів від операційної діяльності складається з надходжень і виплат, пов'язаних з основним напрямом діяльності – забезпеченням виробництва та реалізації продукції підприємством.

В першу чергу, необхідно зафіксувати планові надходження від дебіторів. Так, підприємство планує отримати погашення дебіторської заборгованості за продажі попередніх років у сумі 226 тис. грн (дані балансу на кінець 2019 р.). за результатами аналізу рахунків дебіторів та отримання від них запевнень, у звіт про рух грошових коштів було включено очікувані надходження від дебіторів – 200 000 у першому кварталі 2020 року, 20 000 у другому кварталі 2020 року, 6 000 – у третьому кварталі 2020 року.

Аналіз планів продажів на 2020 рік дав змогу визначити планові надходження від продажів 2020 року. Аналіз витрат діяльності підприємства надав інформацію про те, які саме витрати очікуються за кварталами за покупкою сировини, виплати заробітної плати, комунальних і т.і. Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності складається з надходжень і виплат, пов'язаних з операціями з необоротними активами. Так, було встановлено, що підприємство планує реалізувати старий комбайн ів закупити новий на суму 155 200 грн. Таким чином, за перший квартал 2020 року очікується від'ємне значення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності.

Для фінансування діяльності за плановими показниками очікується дефіцит грошових коштів у першому кварталі, що планується вирішити шляхом отримання кредиту 600 000 грн. Залучення кредитних коштів тільки надасть додаткових фінансових можливостей для підприємства. Адже за результатами аналізу у другому розділі було визначено, що підприємство зовсім не залучає позикові кошти. Тому додаткове розширення джерел фінансування, як

очікується, тільки збільшить фінансові можливості та позитивно вплине на прибуток підприємства.

Таким чином, залишок коштів на кінець першого кварталу очікується позитивний – 44 800 грн. Дані щодо виплати за операційною діяльністю були надані службою бухгалтерії підприємства на основі планових показників собівартості продукції, робіт, послуг.

Актуальним в даний час є поглиблене теоретичне дослідження ринкових форм і механізмів фінансового стратегічного розвитку господарських комплексів, формування відповідних місії і цілей, утримання і розвитку завойованих конкурентних переваг, позбавлення від конкурентних недоліків.

Теоретичні та методологічні проблеми формування та успішної реалізації фінансової стратегії корпоративних утворень, оцінки готівкового економічного потенціалу як бази забезпечення фінансової стійкості, оцінки стратегічних перспектив використання фінансового потенціалу, особливо актуалізуються в умовах дії глобальної фінансової кризи, що стала неминучою зміною економічної парадигми.

Розробка фінансової стратегії розвитку підприємства являє собою основний зміст, сенс і призначення планування в його стратегічному виконанні. Разом з тим, формування фінансової стратегії розвитку підприємства не є самоціллю планування. Це досить відповідальна і трудомістка робота, яка набуває сенсу лише тоді, коли обрана і прийнята фінансова стратегія в майбутньому успішно реалізується. І для того, щоб управляти процесом розробки та реалізації фінансової стратегії і бути впевненими в досягненні стратегічних цілей, підприємству необхідно розробляти різноманітні плани, програми, проекти і бюджети, які деталізують і конкретизують прийняту фінансову стратегію, створювати системи контролю і мотивації процесів її реалізації, тобто, керувати ним.

Основний результат функціонування системи стратегічного фінансового планування - сукупність взаємопов'язаних планових документів, в яких відображені ті або інші аспекти прийнятої стратегії. Тому система

деталізованих і взаємопов'язаних планів служить способом і формою реалізації фінансової стратегії, але не її результатом. Головним, як і раніше, є визначення стратегічних цілей, програм, стратегічного розподілу фінансових ресурсів, які дозволять підприємству у всеозброєнні зустріти майбутні ринкові зміни, більш того, ці зміни можуть бути заплановані, вбудовані в систему фінансових стратегій. І ці зміни в цьому випадку можуть стати змістовним результатом стратегічного фінансового планування.

Основний посил, що лежить в основі побудови системи планів, відображає відомі висновки теорії організації і теорії управління - «закон необхідної різноманітності», відповідно до якого складна соціально-економічна система вимагає і складного механізму управління. Тобто, система планів на підприємстві повинна бути такою ж складною, комплексною, як і саме підприємство і фактори впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства і його фінансовий потенціал.

До складу фінансового стратегічного планування в якості основних компонентів можуть входити плани диверсифікації продукції, плани інноваційного освоєння технологій і продукції, освоєння нових сегментів ринку, диверсифікації діяльності, зняття з виробництва нерентабельною або не користується попитом продукції.

На підприємстві для успішної реалізації фінансової стратегії повинні розроблятися чотири основні блоки взаємопов'язаних планів:

1. Фінансова стратегія підприємства - його основні напрямки діяльності на період 10-15 і більше років.

2. Плани розвитку підприємства на поточний період і середньострокову перспективу - на термін від 1 року до 5 років. Причому, з позицій фінансової стратегії і стратегічного фінансового планування найважливішими повинні стати плани інноваційного освоєння виробництв і продукції.

3. Тактичні плани, основним зміст яких є організація і управління поточною фінансово-господарською діяльністю підприємства.

4. Фінансові, інвестиційні плани і програми, які носять цільовий і, як правило, разовий характер: освоєння нових технологій, нових видів бізнесу, цільове зниження витрат виробництва та обігу, підвищення ефективності виробничого процесу.

Перші два блоки системи планів є основним продуктом стратегічного планування. Ці плани в подальшому трансформуються в тактичні плани та інвестиційні програми і проекти, оскільки, в кінцевому підсумку, вони можуть бути реалізовані через них. Крім того, дані проекти служать і додатковим обґрунтуванням обраних на більш ранніх стадіях формування та реалізації фінансових стратегій підприємства. З цих позицій тактичні плани і проекти також певним чином входять в систему стратегічного фінансового планування.

Саме цей план - фінансова стратегія - є вершиною всієї системи планів, оскільки відображає основне призначення підприємства, його стратегічні цілі і служить орієнтиром для всіх інших планів. Одночасно в ньому закладені обмеження при прийнятті управлінських рішень щодо кардинальної зміни основних напрямків діяльності, структурному перебудови.

Плани розвитку підприємства. Даний блок повинен містити заходи щодо інноваційного освоєння нових продуктів і технологій, виходу на нові ринки, розширення вже зайнятих сегментів діючого ринку, проведення науково-дослідних робіт.

Тактичні плани, або плани організації поточної фінансово-господарської діяльності. Вони орієнтовані на заходи, за допомогою яких вироблені продукція (товари, роботи, послуги) надходять на існуючі ринки. Плани поточної діяльності доповнюються функціональними: плани закупівель і збуту, бюджетування, плани операційної діяльності. Ці плани також повинні бути тісно ув'язані з стратегічним планом підприємства.

Виконання тактичних планів служить основним індикатором реалізації фінансових стратегічних планів і одночасно інструментом контролю за реалізацією основних напрямів діяльності, сигналом для внесення необхідних коректив в реалізовану фінансову стратегію. Тактичні плани, як правило,

розраховані на реалізацію в короткостроковому періоді - до 12 місяців, тому оперативно можуть бути виявлені результати їх реалізації, вжиті заходи щодо виявлених відхилень

Кожен перспективний план повинен бути розвинений і деталізований комплексом програм і планів-проектів. Це можуть бути, як правило, інвестиційні програми і проекти, комплексно-цільові програми, охоплюють досить широкий спектр реалізованих програмою заходів. Програми, в свою чергу, трансформуються в конкретні проекти.

Основна методологічна особливість формування системи планів в рамках фінансової стратегії полягає в необхідності створення механізму адаптації планів підприємства до мінливих зовнішніх умов розвитку в майбутньому, побудовування готовності і здатності підприємства до подолання труднощів і неминучих змін в майбутньому. Адаптивність планів передбачає їх гнучкість і вміння пристосовуватися до непередбачених змін зовнішніх факторів. захисні механізми поточних планів можуть бути реалізовані через систему ситуаційного планування.

Фінансова стратегія розвитку, як і конкретизують її плани і програми, суб'єктивна за своєю природою і заснована на прогнозах, що містять істотну частку ризику і невизначеності. Тому менеджменту досліджуваного підприємства, на якому реалізується та чи інша стратегія, при розробці фінансової стратегії необхідно виходити з припущення, що зроблені прогнози з високим ступенем ймовірності можуть не реалізуватися. У цьому сенсі ситуаційні плани дозволяють визначити, до якої міри підприємству доведеться змінити мети і стратегію свого ринкової поведінки в майбутньому.

При розробці планів, які конкретизують фінансову стратегію, менеджменту підприємства необхідно виходити з:

- аналізу перспектив розвитку підприємства, виявлення чинників, які формують розвиток відповідних тенденцій;
- аналізу рівня і динаміки економічного потенціалу, маючи на увазі його тісну кореляцію з рівнем фінансової стійкості і безпеки;

- аналізу позицій підприємства в конкурентній боротьбі на різних ринках і визначення можливостей для збільшення результатів операційної діяльності на конкурентних напрямках при наборі оптимальних стратегій у всіх своїх видах діяльності;

- вибору фінансової стратегії підприємства в різних видах діяльності і визначення пріоритетів з конкретних видів фінансово-господарської діяльності з точки зору її забезпеченості фінансовими ресурсами та ефективності;

- вибір і аналіз напрямів диверсифікації - вертикальної, горизонтальної - пошук і освоєння нових видів бізнесу.

Вищою метою будь-якого підприємства є максимізація фінансового результату. Тому при розробці фінансової стратегії, все планування, здійснюване на досліджуваному підприємстві, має бути підпорядковане не тільки досягненню мети отримання прибутку, але, з огляду на характер і споживчі властивості продукції, що випускається, специфіку бізнесу, повинна бути націлена на максимальне задоволення попиту населення в даній продукції.

Сучасна фінансова криза в Україні характеризується тим, що комерційним банкам стало складно залучати дешеві кредитні ресурси на європейському і північноамериканському фінансових ринках. В результаті різко ускладнився процес кредитування підприємств. Виходом з даної ситуації є класична або пряма сек'юритизація кредитів комерційних банків. В ході класичної сек'юритизації банки емітують облігації під типізовані кредити.

В ході прямої сек'юритизації банки ініціюють перетворення кредитів надійним позичальникам в корпоративні облігації. Відповідно, і підприємства повинні освоїти стратегію залучення позикових ресурсів на ринку цінних паперів. Тому можуть бути дві перешкоди:

- обмеження обсягу емісії корпоративних облігацій часткою від статутного капіталу корпорації. А обсяги статутних капіталів російських підприємств, до сих пір, відносно малі. Тоді цілком можна використовувати випуск цінних паперів, обсяги емісії яких не прив'язані до обсягів статутного

капіталу, наприклад, сертифікатів довгострокового кредиту. Практика емісії подібних сертифікатів російськими підприємствами вже є.

- підвищений обсяг резервування за корпоративними облігаціями, ніж по кредитах рівно тим же корпораціям. Відповідно, комерційному банку доведеться працювати в парі з афілійованою інвестиційною компанією.

Переваги залучення корпоративних запозичень перед кредитуванням:

для комерційного банку:

- можливість зниження ставки запозичення з-за зниження ризиків безповоротності публічного позики;

- можливість видавати довгострокові запозичення за рахунок короткострокових пасивів (Фінансування довгих активів короткими пасивами) з урахуванням можливості продажу частини позики на ринку цінних паперів до терміну погашення облігацій;

- можливість залучення додаткових фінансових ресурсів дрібних банків, нездатних самотужки забезпечити видачу одиничного позики великому позичальнику в необхідному обсязі.

для підприємства:

- придбання публічної кредитної історії надійного позичальника, в подальшому спрощує залучення прямих інвестицій і підвищення капіталізації підприємства;

- можливість залучення синдікованих запозичень з виходом на нових конкурентних позикодавців;

- можливість залучення капіталу приватних осіб з отриманням більшої незалежності від одиничного позикодавця.

Окремо слід сказати про необхідність переформатування традиційно розробляються інвестиційних проєктів корпорацій, розрахованих в більшості випадків на залучення довгострокових кредитів, в формат, розрахований на залучення довгострокових запозичень за рахунок емісії корпоративних облігацій.

3.2. Шляхи удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства

Управління кредитоспроможністю будь-якого підприємства, в тому числі і сільськогосподарського, має враховувати такі основні принципи:

- всі бізнес-процеси підприємства повинні бути забезпечені відповідними фінансовими ресурсами;
- кожним працівник підприємства може вплинути на рівень залучення фінансових ресурсів і рівень забезпечення діяльності фінансовими ресурсами.

Основною метою формування ефективної системи управління фінансовими ресурсами підприємства є своєчасне генерування грошових коштів у достатньому розмірі та раціональне їх використання. Одним з напрямів управління кредитоспроможністю підприємства є діяльність керівництва, пов'язана зі збором дебіторської заборгованості. Саме невчасне погашення заборгованості покупців є розповсюдженою проблемою фінансового менеджменту на підприємстві, що призведе до дефіциту ресурсів та уповільненням оплати заборгованості кредиторам.

Зазвичай, покупці не сплачують свої рахунки за такими причинами:

- клієнт не задоволений отриманою продукцією і планує її повертати;
- фінансова політика покупця передбачає тривалі затримки платежів;
- клієнт є неплатоспроможним;
- покупець є банкрутом.

Розглядаючи прострочену дебіторську заборгованість з точки зору управління фінансовими ресурсами, слід зазначити, що для покупця затримка оплати є шляхом залучення додаткових вільних фінансових ресурсів в операційний обіг. Особливо це стає актуальним, якщо у покупця є терміни оплати кредитів банку, які він намагається виплатити за рахунок затримки платежів. Тому підприємства, які свідомо формують фінансову політику, намагаються відстрочити дату виплати заборгованостей, що для підприємства є ризиком неотримання вчасного погашення його дебіторської заборгованості.

Основним завданням системи управління фінансовими ресурсами є детальний аналіз всіх дебіторів і виявлення причин простроченої заборгованості. Вирішення проблем збору дебіторської заборгованості можна проводити шляхом:

- систематизація і аналіз проблемних заборгованостей за всіма клієнтами підприємства, включає потенційних замовників;
- встановлення системи мотиваційних знижок за дострокове погашення заборгованості;
- розробка системи юридичних заходів впливу на несумлінних клієнтів;
- застосування факторингу дебіторської заборгованості (продажу заборгованості спеціалізованим факторинговим компаніям);
- ідентифікація клієнтів-банкрутів або близьких до стану банкрутства;
- впровадження системи відповідальності менеджерів зі збуту за проблемні дебіторські заборгованості;
- відмова від обслуговування неблагонадійних клієнтів.

Ефективним способом управління фінансовими ресурсами підприємства може стати запровадження особистої відповідальності менеджерів за отримання погашення заборгованості. Такі відповідальність можна розподілити між менеджером зі збуту та бухгалтером-аналітиком. Менеджер зі збуту може реалізовувати план ді щодо отримання погашення заборгованості, тоді як бухгалтер повинен слідкувати за термінами оплати і ризиком переходу простої заборгованості у сумнівну чи безнадійну.

До проблемних питань, які виникають протягом щоденного оперативного контролю фінансових ресурсів можна віднести:

- оперативне бюджетування грошових платежів;
- щоденні зведені звіти про рух та залишок грошових коштів;
- раціональне погашення кредиторської заборгованості;
- відповідність чинному законодавству виплат заробітної плати та інших гонорарів робітникам;
- оплата відряджень, організаційних витрат та інше;

- використання кредитних карток та електронних переводів.

Вибір банківської установи, яка може обслуговувати підприємство, є також одним із заходів покращення системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Критеріями вибору банку є якість обслуговування та доступ до короткострокового кредитування у випадку дефіциту грошових коштів. Фінансові менеджери повинні аналізувати такі моменти при виборі банку, який буде обслуговувати підприємство:

- встановлення критеріїв, за якими обирається банк;
- постійний моніторинг стану банку з метою визначення можливих проблем з ліквідністю банку;
- зменшення витрат на банківське обслуговування;
- проведення періодичної звірки банківських рахунків;
- можливість отримання дешевих кредитів;
- можливість розміщення вільних грошових коштів на термінових банківських депозитах.

Незважаючи на складність взаємовідносин підприємства з банківською установою, основне призначення системи управління фінансовими ресурсами за рахунок банківських ресурсів є забезпечення покриття тимчасового дефіциту коштів, а також раціональне розміщення тимчасово вільних коштів.

Фінансова політика підприємства має бути довготерміною, враховувати цілі і пріоритети управління та діяльності підприємства. Тому фінансову політику можна коректувати шляхом реалізації раціональної облікової політики підприємства. Облікова політика підприємства визначається у відповідному наказі про облікову політику, в якому, окрім іншого, включені питання щодо правил оплати рахунків кредиторів, визначення резерву сумнівних боргів, термінів оплати дебіторської заборгованості та інші ключові, з фінансової точки зору, моменти.

Загалом, управління фінансовими ресурсами повинне бути засноване на ефективній системі планування. Етапи фінансового планування наведено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Етапи фінансового планування діяльності підприємства

Найбільший ефект оптимізація облікової політики підприємства може надавати при освоєнні та плануванні нових виробництв і ділянок, створенні нових структур. Неодмінною складовою системи управління фінансовими ресурсами є також управління політикою оплати податкових зобов'язань. Розробки податкових схем, які включають плани виплат податкових зобов'язань та враховує ризики штрафів від несвоєчасного погашення зобов'язань перед бюджетом.

Податкова політика підприємства розробляється з метою підвищення ліквідності балансу, платоспроможності підприємства, зміцнення фінансової

стійкості підприємства і формування вільних фінансових ресурсів для поживління операційного процесу.

Будь-яка система планування, в тому числі і планування фінансових ресурсів підприємства, має розпочинатися з аналізу показників попередніх років і складання проекту фінансового плану з урахуванням нових обставин і рішень щодо майбутнього розвитку діяльності підприємства та необхідності у фінансових ресурсах. Сформований план залучення фінансових ресурсів має бути затверджений фінансовим директором підприємства. За кожний показник плану залучення фінансових ресурсів необхідно встановити персональну відповідальність.

Все більшого поширення і застосування отримують стратегічні системи формування фінансової стратегії, однією з яких є концепція Balanced Scorecard. Основне призначення систем подібного роду полягає в забезпеченні функцій збору, систематизації і аналізу інформації необхідної для прийняття стратегічних управлінських рішень. Balanced Scorecard не можна назвати просто обліковою системою, вона є складовою частиною системи управління організації і може бути її основним ядром [11].

Основоположники даної системи вважають, що система збалансованих показників призначена для аналізу чотирьох найважливіших аспектів діяльності підприємства: фінанси, клієнти, внутрішні процеси, розвиток і навчання. Особливості цієї концепції полягають в тому, що вона об'єднує всі перераховані аспекти в єдину систему, визначає між ними причинно-наслідкові зв'язки і виділяє ключові показники, що визначають зростання компанії в цілому. В таблиці 3.2 показано набір стандартних елементів Balanced Scorecard.

Таблиця 3.2

Набір стандартних елементів Balanced Scorecard

Аспекти	Причинно-наслідкові зв'язки	Завдання	Вимірники	Цілі (наприклад)	Ініціативи
Фінанси		Прибутковість бізнесу	Операційний прибуток	20%-й рост	Програма зростання
			Рост продажів	12%-й рост	
Клієнти		Надавати якісний продукт	Рівень повернень	Скорочення на 50% на рік	Програма управління якістю
			Відсоток постійних клієнтів	60%	Програма підвищення лояльності клієнтів
			Кількість продажів на одного клієнта	2,4	
Внутрішні процеси		Підвищити якість виробничих ліній	Відсоток випуску на виробничих лініях класу «А»	70% через 3 роки	Корпоративна програма розвитку виробництва
			Рівень запасів на складі	Скоротити до 85%	
Навчання та рост		Підвищити кваліфікацію персоналу	Відсоток стратегічних можливостей та компетенцій персоналу	1-й рік - 50% 3-й рік - 75% 5-й рік - 90%	Стратегічний план розвитку навиків персоналу

Цей аспект діяльності підприємства іноді визначається як «фінансова діяльність та інтереси акціонерів» і має дві основні особливості. Крім загальних вимог до рівня прибутковості, власники можуть мати і більш конкретні вимоги до компанії. Іноді ці вимоги стосуються охорони навколишнього середовища або соціальних наслідків діяльності компанії. Якщо мова йде про компанії, що входять до складу фінансової групи, то менеджери головної компанії також можуть встановити їй додаткові стратегічні цілі в цьому ключовому аспекті, наприклад, освоєння певного сегмента ринку і т.п.

В аспекті відносин зі споживачами описуються особливості процесу створення цінності для споживачів, їх вимоги до продуктів і послуг компанії та шляхи їх задоволення, нові споживчі властивості продуктів, які споживач оплачує. Необхідно точно знати наскільки важлива для споживача ціна в порівнянні з такими характеристиками продукту, як якість, функціональність, термін поставки, престижність, зв'язку з постачальником і т.п. Чи не відповівши на ці питання, компанія не може переходити до розробки ділових стратегій для інших аспектів діяльності.

Дуже важливо якомога раніше отримувати інформацію про будь-які зміни в споживчих перевагах або поведінці. Інформацію про зміни цінності продукту для покупця можна отримати по-різному, в тому числі проводячи періодичні опитування і розраховуючи індекс задоволеності споживача.

Аналіз аспекту організації бізнес-процесів компанії дає можливість відповісти на питання, які бізнес-процеси створюють необхідну споживачам цінність і тим самим дають компанії можливість виправдовувати очікування своїх акціонерів? Спочатку необхідно дати загальну характеристику бізнес-процесів компанії.

Аспект навчання та економічного зростання характеризує здатність компанії до довготривалого розвитку і є передумовою успішного виживання в довгостроковій перспективі. У середині цих аспектів можуть бути різні показники, як результуючі діяльність підприємства, так і формують

результат (табл. 3.3). Критерії відбору показників для кожної компанії різні і ґрунтуються на місії і стратегії компанії.

Таблиця 3.3

Таблиці можливих показників для системи збалансованих показників

№ з/п	Найменування показника	Од. виміру	Формула розрахунку/ джерело інформації
1	2	3	4
Аспект «Фінанси»			
1	Рентабельність активів	%	$Ra = \text{ЧП}/A * 100$
2	Рентабельність акціонерного капіталу	%	$HPak = \text{ЧП}/AK * 100$
3	Величина активів	грн	Баланс
4	Рентабельність вкладеного капіталу	%	$HPvk = ((\text{ЧП} + \%ДКР) / (AK + ДК)) * 100$
5	Прибутковість продукції	%	$P = \text{ЧП}/B * 100$
6	Доход на акцію	грн/акцію	$EPS = \text{ЧП} / \text{середньозважена кількість акцій}$
Аспект «Споживачі /Конкуренти»			
1	Доля ринку	%	Маркетингові дослідження
2	Індекс лояльності	%	Маркетингові дослідження
3	Індекс задоволеності клієнтів	%	Маркетингові дослідження
4	Коефіцієнт новизни клієнтів	%	$Nk = \text{нові клієнти} / \text{клієнти загалом} * 100$
5	Середній час, витрачений на спілкування з клієнтом	Годин/рік	Внутрішня інформація
Аспект «Внутрішні процеси»			
1	Підвищення продуктивності праці	%	Δ Продуктивності праці
2	Адміністративні витрати	тис. грн.	Звіт про фінансові результати
3	Період оборотності запасів	дні	$POZ = (\text{величина запасів} * 360) / \text{виручка}$
4	Термін надання кредиту	дні	$THKP = \text{залишки на дебіторських рахунках} * 360 / \text{сума продажів в кредит}$
5	Термін отримання кредиту	дні	$ТОКР = \text{залишки на рахунках кредиторів} * 360 / \text{сума покупок в кредит}$
6	Вартість адміністративних помилок	грн	Внутрішній аналіз
7	Своєчасна доставка	%	Внутрішня інформація
Аспект «Розвиток та навчання»			
1	Плинність кадрів	%	Внутрішній аналіз
2	Щорічні витрати на навчання на одного співробітника	грн	Внутрішня інформація

1	2	3	4
3	Індекс задоволеності співробітників	%	Внутрішній аналіз
4	Фонд оплати праці	грн	Внутрішня інформація
5	Середня заробітна плата співробітників	грн	Внутрішня інформація

В процесі виконання фінансового плану залучення фінансових ресурсів проводиться оперативний поточний контроль і застосовуються відповідні попереджувальні заходи, якщо планові показники мають ризик бути не виконаними. На етапі співставлення фактичних і планових показників звіту про залучення фінансових ресурсів визначаються фактичні відхилення за показниками звіту та причини таких відхилень. Фактичний контроль відхилень дає можливість розробити наступний план дій для попередження у майбутньому негативних відхилень за показниками звіту.

3.3. Модель аналізу сільського господарства як інструмент підтримки управлінських рішень у сфері кредитоспроможності

Сільськогосподарські підприємства відіграють суттєву роль у розвитку національної економіки України. Сільськогосподарські підприємства сприяють більш ніж 12% приросту ВВП та зовнішньої торгівлі для економічного розвитку в цілому в країні. Хоча сільськогосподарські підприємства мають загальні позитивні результати, їх фінансове середовище було і залишається сприйнятливим і чутливим до змін фінансових умов на всіх рівнях.

Загалом, сільськогосподарські підприємства стикаються з більшими фінансовими обмеженнями, ніж підприємства інших галузей. Є заходи, які призначені для зменшення фінансових обмежень сільськогосподарських підприємств, таких як лізинг та факторинг, які є корисними в полегшення доступу до фінансування за відсутності добре розвинених фінансових

установ та фінансових ринків. При недостатній кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства, їх фінансові проблеми стали бар'єром, який впливає на їх сталий розвиток. З огляду на це, ланцюг поставок виступає як важливий фактор фінансової системи, пов'язаний з фінансовими кредитними ризиками.

Сільськогосподарські підприємства страждають від кредитного ризику, коли не можуть виконувати угоди та контракти. Загальновизнано, що структурування та система оцінки кредитного ризику є найбільшим і найважливішим викликом для управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства, і що це принципово важливо для прийняття рішень щодо кредитної позики. Хороший індекс оцінки системи кредитного ризику може гарантувати прибутковість та стабільність, тоді як погана система потенційно може призвести до значних втрат. Отже, кредитний ризик сільськогосподарських підприємств є ключовим фактором впливу на ефективне впровадження фінансування ланцюжка поставок.

Запропоновано систему оцінки індексу кредитного ризику спеціально розроблену для сільськогосподарських підприємств. Ця система використовується для оцінки кредитних ризиків з різних точок. Оцінка, яка не тільки складається з фінансових та нефінансових умов діяльності, але також містить операційний стан усього ланцюжка поставок та трансакційні відносини між контрагентами.

Отже, вимірювання та оцінка рівня кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства та контроль за кредитним ризиком - це ключі до ефективного використання фінансування ланцюжка поставок. Необхідно проаналізувати контроль ризиків для фінансування ланцюжка поставок. На сьогоднішній день жодне дослідження не розглядало систематичний аналіз загальної оптимізації фінансування ланцюжка поставок для сільськогосподарського підприємства при спробі вирішити “прогалину Макміллана”[25]. У фінансуванні ланцюга поставок сільськогосподарського підприємства необхідно аналізувати потоки капіталу, потоки інформації та

логістику, які відіграють важливу роль у фінансуванні ланцюга поставок. Ризики можуть варіюватися, включаючи три основні ризики - а саме кредитний, гарантійний та операційний ризики.

Одним із завдань стратегії економічного розвитку сільського господарства України є досягнення оптимального плану сільськогосподарського виробництва, який поєднує різні критерії функції корисності за сукупністю обмежень, що стосуються різних категорій: землі, праці, наявного капіталу, структури виробленої продукції тощо. Для цього використовуємо методологію для аналізу і моделювання сільськогосподарського виробництва на основі багатокритеріальної техніки, зокрема багатокритеріальна модель прийняття рішень використовується для досягнення кращих процедур розробки стратегії та моделювання найбільш реалістичних процесів прийняття рішень.

Методологічний підхід з використанням багатокритеріальної моделі прийняття рішень в порівнянні з іншими підходами, такими як лінійне програмування, аналіз витрат тощо може досягти оптимального розподілу ресурсів сільськогосподарських товаровиробників (земля, робоча сила, капітал, вода тощо), що передбачає одночасну оптимізацію кількох суперечливих критеріїв, таких як максимізація валового доходу, мінімізація добрив, мінімізація використовуваної робочої сили тощо.

Ми застосували цю методологію на рівні галузі сільського господарства національної економіки України. Для розрахунків були взяті офіційні дані державного комітету статистики України та Світового банку за 2005-2016 роки. Отже, вибрана модель - це багатокритеріальна модель оптимізації математичного програмування на основі програмування цілей. Методологічна модель також базується на GIS картах, полегшує та оптимізує процес прийняття рішень, що стосується проблем використання землі, управління водними ресурсами, охорони навколишнього середовища. Модель досягає оптимального виробничого плану в області, яка поєднує різні

критерії з функцією корисності за певних обмежень щодо різних категорій: землі, робочої сили, наявного капіталу. Далі модель використовується для імітації різних сценаріїв та управлінських рішень до змін за різними параметрами навколишнього середовища. Таким чином, ми отримуємо альтернативні виробничі плани і використання сільськогосподарських земель, а також економічні, соціальні та екологічні наслідки різних стратегій. Методологія визначення вагових показників програмування успішно реалізована на реальному сільськогосподарському виробництві України. Дана модель може використовуватися як на рівні окремого сільськогосподарського товаровиробника, так і на рівні галузі сільського господарства національної економіки.

Кожного року є певний набір змінних X_i (сільськогосподарської продукції), що складається із змінних рішення моделі.

Ця модель оптимізуватиме одночасно три різних критерії: максимізація чистого прибутку, мінімізація добрив та мінімізація робочої сили.

Цільова функція, що входить до моделі, визначається наступним чином за формулою (3.3):

$$\text{MaxЧП} = \sum \text{ЧП}_i \times X_i \quad (3.3)$$

де ЧП - загальний чистий прибуток,

X_i – виробництво сільськогосподарської продукції, т

ЧП_i - валова маржа виробленої сільськогосподарської продукції.

Мінімізація використання мінеральних добрив. Кількість добрив обчислюється як сума мінеральних добрив, що використовуються для всіх культур, і їх цільова функція буде записана формулою (3.4):

$$\sum \text{TF}_i \times X_i = \text{TF} \quad (3.4)$$

Мінімізація витрат праці. Витрати праці розраховуються як сума витрат праці для всіх сільськогосподарських робіт ($\sum \text{TF}_i$), тому цільова функція (3.5):

$$\sum T_i \times X_i = TL \quad (3.5)$$

Введені наступні обмеження. Оптимізація моделі досягається за набором обмежень, які стосуються: загальної площі вирощування сільськогосподарських культур та загального поголів'я сільськогосподарських тварин; ринкові та інші обмеження; ротаційні та агрономічні обмеження; обмеження на використання води для сільського господарства.

Необхідно зазначити, що використання добрив та використання води розглядаються сільськогосподарськими виробниками як витрати, а не як змінні рішення. Вони також дуже актуальні в стійкому плануванні сільськогосподарського виробництва, оскільки воно відображає вплив на навколишнє середовище. Порівняння досліджуваних значень зі значеннями розрахунків багатокритеріальної моделі прийняття рішень у сільському господарстві України розглянуто в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Порівняння досліджуваних значень зі значеннями розрахунків багатокритеріальної моделі прийняття рішень у сільському господарстві України, %

Показник	Середньозважені показники в сільському господарстві України за 2015-2019 роки	Значення по моделі	Відхилення, %
1	2	3	4
Чистий прибуток, млн грн.	29705,8	30941,56	4,16
Використання добрив, кг	1415	1339	-5,39
Загальне використання праці, люд-год	49273622	46617773	-5,93
Попит на воду (млн м ³)	1331	1259,26	-11,65
Продукція рослинництва	63,2	65,82	4,15

Зернові культури	21,2	22,26	5,00
1	2	3	4
Технічні культури	6,8	6,47	-4,90
Картопле- овочештанні	21,4	22,09	3,21
Плодовоягідна та ви- ноградна продукція	6,3	6,04	-4,12
Кормові культури та інша продукція рослинництва	7,1	7,45	4,96
Продукція тваринництва	35,9	43,63	21,53
Вирощування худоби та птиці	16,9	17,64	4,35
Молоко	15,2	16,04	5,51
Яйця	4,1	4,29	4,75
Вовна	0,06	0,06	7,04
Інша продукція тваринництва	1,84	1,93	4,88
Продукція сільського господарства, т	100	x	x

Результати таблиці 3.4 показують існуючі та запропоновані оптимальні показники та їх економічні результати у сільському господарстві України. Результати розрахунків багатокритеріальної моделі прийняття рішень свідчать про зменшення на 5,39 % використання мінеральних добрив, на 5,93 % загальне використання праці, на 11,65 % попит на воду. В структурі сільськогосподарського виробництва в національній економіці України зменшення відбулося по таким позиціям: технічні культури - на 4,90 %, плодовоягідна та виноградна продукція – на 4,12 %. По іншим позиціям досліджуваної структури сільськогосподарського виробництва прогнозується збільшення: продукції рослинництва - на 4,15 %; зернові культури – на 5,00 %; картопле-овочештанні культури - на 3,21 %; кормові культури та інша продукція рослинництва – на 4,96 %; продукція тваринництва – на 21,53 %; вирощування худоби та птиці – на 4,35 %; виробництво молока – на 5,51 % виробництво яєць – на 4,75 %; виробництво вовни – на 7,04 %; виробництво іншої продукції тваринництва – на 4,88 %. Від порівняння існуючих та

оптимальних виробничих планів ми бачимо, що чистий прибуток зростає на 4,16 %. Модель може використовуватись для досягнення кращих процедур розробки стратегії економічного розвитку та моделювання найбільш реалістичного процесу прийняття рішень. Цей підхід дозволяє досягти оптимального розподілу ресурсів сільськогосподарських товаровиробників (землі, праці, капіталу, води і т. д.), які передбачають одночасну максимізацію чистого прибутку та мінімізацію використання мінеральних добрив та мінімізацію використовуваної робочої сили. Модель автоматично оцінює використання мінеральних добрив та води, що є двома важливими екологічними показниками в сільському господарстві при плануванні виробництва. Запропонований план забезпечує збільшення загального чистого прибутку та зменшення затрат праці, також досягається значне зменшення використання добрив (5,39 %) та води (6,74 %). Запропоновану модель можна також використовувати для оцінки різних сценаріїв поточного та майбутнього формування стратегії економічного розвитку в сільському господарстві (наприклад, сценарії щодо використання нітратів, водного середовища та ін.) та оцінити економічні, соціальні та екологічні наслідки стратегії економічного розвитку сільського господарства України.

Шляхи покращення кредитного рейтингу сільськогосподарського підприємства. Багато власників сільськогосподарських підприємств щодня працюють надзвичайно наполегливо, щоб продовжувати розвивати свій бізнес. Від спілкування з клієнтами та продавцями до пошуку найкращих способів збуту своїх товарів та послуг, і часом, тим чи іншим чином, нехтують своїм бізнес-кредитним рейтингом. З огляду на це, кредитний рейтинг бізнесу є одним з найважливіших факторів, коли мова йде про доступ до фінансів для початку, підтримки та розвитку фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Це вимагає необхідності покращення кредитного рейтингу сільськогосподарського підприємства. Доцільно дотримуватися цих семи простих способів покращення кредитного рейтингу бізнесу.

Своєчасна сплата рахунків. Якщо не сплачувати рахунки вчасно, це призведе до порушення кредитоспроможності та завдасть шкоди кредитному рейтингу. Здійснення запізнених платежів за рахунками може призвести до втрати історії. Оплата рахунків сільськогосподарського підприємства до закінчення терміну - це не тільки хороша ділова звичка, яка покращить результати, але також буде корисною для підтримки хороших відносин з кредиторами.

Обмеження використання кредиту та утримання на низькому рівні заборгованість. Отримання грошей від банків та інших позикодавців буде одним із найбільших факторів, що впливають на кредитний рейтинг сільськогосподарського підприємства. Хоча може знадобитися позика або дві для стимулювання бізнесу та покриття певних витрат, часто доцільно підтримувати низький рівень оборотності боргу. Підтримання низького рівня боргу призведе до зниження використання кредиту, що добре працює, підтримуючи високий кредитний рейтинг.

Регулярно перевіряти кредитний звіт. Багато власників бізнесу не знають кредитних оцінок своїх компаній. Слід зазначити, що дуже важливо періодично та регулярно контролювати звіт про ділову активність, щоб уникнути помилок та неточностей, які можуть призвести до падіння кредитної оцінки.

Прагнення використовувати кредит. Як зазначають багато фінансових експертів, використання кредиту - це гра, в яку потрібно грати. Потрібно буде відкрити кілька кредитних рахунків, таких як кредитні картки та позики, і переконатися, що гра йде за правилами і вчасно повертаються гроші.

Уникати закриття рахунків. Закриття кредитних рахунків та видалення їх із кредитного звіту лише за те, що вони виплачені - несвідомий вибір, якого слід уникати кожному власнику малого бізнесу. Закриття цих рахунків може негативно позначитися на кредитному рейтингу сільськогосподарського підприємства та, в свою чергу, може обмежити суму кредиту, який є у розпорядженні даного підприємства.

Виправляти будь-які помилки. Навіть найпростіші помилки або помилки, такі як неправильна адреса, можуть зіпсувати кредитний рейтинг бізнесу. В основному рекомендується, щоб будь-яка помилка в кредитному звіті, якою б маленькою вона не була, повинна бути виправлена якомога швидше. Не використовувати кредитну силу, щоб натякати на ризик. Одним з найкращих способів покращити кредитний рейтинг для бізнесу є уникнення будь-якого ризику, який би спричинив його зниження. Слід уникати захоплення будь-якою фінансовою діяльністю, яка б відлякала кредиторів.

Використання вищезазначених рекомендацій допоможе створити та покращити кредитний рейтинг сільськогосподарського підприємства. Тоді підприємство не тільки зможе отримати більші кредити для бізнесу, але й матиме шанс отримати більш вигідні умови.

Висновки до розділу 3

За результатами виконання третього розділу було визначено, що бюджетування є одним з сучасних ефективних інструментів управління кредитоспроможністю підприємства. Формування бюджету про рух грошових коштів є елементом формування фінансових бюджетів підприємства, який дозволяє визначити поточну необхідність у фінансових ресурсах і спланувати відповідні рух грошових коштів для забезпечення необхідного рівня платоспроможності та формування вільних і доступних фінансових ресурсів. На основі бюджету грошових коштів фінансові менеджери підприємства (або бухгалтер, фінансовий директор) формують платіжний календар, який деталізує бюджет грошових коштів відповідно до періодів. При формуванні бюджету грошових коштів необхідно враховувати фінансову політику підприємства, яка являє відповідну систему принципів, підходів та практики управління фінансовими ресурсами підприємства.

На основі залишків у звітності аналізованого підприємства на 2019 рік було сформовано бюджет руху грошових коштів за допомогою аналітичної інформації про плани діяльності підприємства на 2020 рік.

Дослідження шляхів удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства дозволило виокремити процес збору дебіторської заборгованості та налагодження співпраці із банківською установою як пріоритетні у наш час засоби залучення фінансових ресурсів у кругообіг ресурсів підприємства. Ефективним способом управління кредитоспроможністю підприємства може стати запровадження особистої відповідальності менеджерів за отримання погашення заборгованості. Як новітній інструмент управління кредитоспроможністю розглянуто логістично-орієнтований підхід, який враховує обмеженість у фінансових ресурсах, розкриває першочергову роль фінансових потоків у забезпеченні ефективного функціонування підприємств, що є надзвичайно важливим для розвитку економіки держави.

ВИСНОВКИ

Для виконання мети дипломної роботи було досліджено сучасні підходи до формування, аналізу та діагностики кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства, проведено аналіз діяльності досліджуваного підприємства, запропоновано шляхи забезпечення оптимального рівня кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Для досягнення зазначеної мети у дипломній роботі було:

1. Розкриття сутності та класифікації фінансових ресурсів як основу кредитоспроможності підприємства надало змогу стверджувати, що більшість сільськогосподарських підприємств відчують необхідність у залученні фінансових ресурсів у літні та весняні періоди. Тоді як генерувати грошові кошти можливо на таких підприємствах переважно в осінню пору. Більшість поточних витрат та вкладень на таких підприємствах відбуваються навесні чи влітку, коли здійснюється придбання сировини, матеріалів; генерування власних фінансових ресурсів відбувається восени (час збору врожаю); капітальні вкладення за рахунок власних коштів відбуваються тільки восени, тоді як реальна потреба відчувається протягом першого півріччя. Високі ризики вкладень та інвестицій у зв'язку з тим, що несприятливі погодні умови та кліматичні зміни можуть призвести до значних збитків та неотримання очікуваного обсягу готової продукції, а значить і неочікуваних збитків.

2. Дослідивши особливості управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства, під механізмом планування оптимального рівня кредитоспроможності на підприємстві запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних, взаємозумовлених і цілеспрямованих функцій, методів, інструментів та важелів впливу на процес забезпечення підприємства необхідними ресурсами для повноцінного його функціонування та розвитку, формування й виконання показників фінансових планів з метою забезпечення виконання поставлених завдань та

досягнення мети підприємства. Реалізація механізму планування оптимального рівня кредитоспроможності також полягає в забезпеченні ефективного фінансового планування для повної реалізації наявного потенціалу підприємства. Безпосередньо під процесом планування запропоновано розуміти не тільки основні етапи (послідовності дій) цього процесу, а й діяльність, пов'язану, по-перше, з визначенням стратегічного, тактичного та оперативного майбутнього підприємства і його структурних підрозділів; по-друге, з проектування конкретних результатів діяльності підприємства; по-третє, з визначенням конкретних методів та засобів (ресурсів) необхідних для досягнення цих результатів.

3. Надаючи організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства, можна зробити висновок, що аналіз балансу підприємства показав, як збільшилась загальна сума активу та за рахунок яких статей відбулась зміна. Зростання валюти балансу порівняно з попереднім періодом – добрий знак. Загальна сума активів підприємства збільшувалась за аналізований період, що свідчить про скорочення господарських коштів та зменшення виробничих можливостей підприємства. Так, сума активів у 2019 р. на 100,88 % більше за суму активів у 2015 р. Зменшення відбулось здебільшого за рахунок збільшення вартості основних засобів, підвищення запасів та збільшення дебіторської заборгованості. Збільшення вартості основних засобів є природнім процесом удосконалення матеріально-технічної бази у процесі виробництва. Але керівництву підприємства слід звернути у вагу на ступінь зносу, оскільки застарілі основні засоби можуть знизити загальну виробничу потужність та продуктивність діяльності підприємства. Підвищення запасів є свідченням того, що підприємство зменшує суми замороженого капіталу і може спрямовувати фінансові ресурси на фінансування оборотного циклу. Загалом, вважається, що великі суми запасів призводять до додаткових витрат на їх зберігання, тому більшість підприємств намагаються їх скоротити. Проте також підвищення

запасів є показником розширення фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

4. Провівши аналіз структури та динаміки активів і пасивів досліджуваного підприємства, результати аналізу пасиву балансу свідчать про те, що збільшення загальної суми відбувалось за рахунок збільшення всіх статей, а найбільше поточних зобов'язань. В той же час сума власних коштів зростає за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 80,18 % у 2019 р. по відношенню до 2015 р. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства за 2015 -2019 рр. дає змогу стверджувати, що чистий фінансовий результат підприємства значно зменшився за цей період з 80721 тис. грн у 2015 році до 40886 тис. грн. у 2019 році. Стійке збільшення спостерігалось протягом всього аналізованого періоду інших показників. Одним із напрямків підвищення чистого прибутку є оптимізація витрат підприємства, а саме – собівартості реалізованої продукції, яка збільшувалась меншими темпами у порівнянні з темпами зменшення доходу від реалізації продукції.

5. Провівши аналіз фінансової стійкості досліджуваного підприємства за даними фінансової звітності, коефіцієнтний аналіз даних звітності підприємства показав, що інтенсивність використання активів є достатньо високою. Коефіцієнт оборотності активів у звітному періоді зменшився на 19 % за рахунок збільшення виручки від реалізації у звітному періоді з 214158 до 347 340 тис. грн., а також збільшення обсягу активів з 237968 до 478 031 тис. грн. Проте виручка збільшувалась меншими темпами, ніж підвищувались активи. Коефіцієнт оборотності запасів зменшився на 14 % через збільшення собівартості продукції з 159214 до 268 622 тис. грн. і збільшення обсягу запасів з 18488 до 36294 тис. грн.

6. Визначено вплив залучення позикового капіталу на рівень фінансової безпеки підприємства. Коефіцієнт фінансової незалежності у 2019 р. зменшився на 11,2 % у порівнянні з 2015 роком. Це говорить про те, що підприємство збільшує залучення зовнішнього фінансування. У 2019 році

73,5 % всіх активів були сформовані за рахунок власних джерел фінансування. Коефіцієнт поточної ліквідності в 2019 році був високим – 2,849 при нормативному значення від 1 до 2. Його значення зменшилося у порівнянні з 2015 роком на 64 % за рахунок збільшення обсягу оборотних активів і значного зменшення поточних зобов'язань. Загалом можна стверджувати, що керівництво підприємства не зосереджує увагу на тому, що багато коштів у них інвестовано в оборотні активи і не знаходяться в операційному циклі. Це формує відповідні ризики втрати додаткової прибутковості бізнесу. Значення показника і в 2019 , і в 2015 роках значно перевищує нормативне. В такому разі підприємство має можливість розраховуватись за своїми зобов'язаннями, проте має місце зміна структури спрямування залучених коштів, оскільки перевищення нормативного значення є негативним явищем, якого треба уникати. Додержання оптимальної структури оборотних та необоротних активів є дуже важливим завданням, оскільки завдяки цьому функціонування підприємства буде ефективним через залучення усіх активів, а це прямо впливає на результати діяльності підприємства.

7. Розроблено модель оптимізації структури капіталу підприємства. За результатами виконання аналізу було визначено, що бюджетування є одним з сучасних ефективних інструментів управління кредитоспроможністю підприємства. Формування бюджету про рух грошових коштів є елементом формування фінансових бюджетів підприємства, який дозволяє визначити поточну необхідність у фінансових ресурсах і спланувати відповідні рух грошових коштів для забезпечення необхідного рівня платоспроможності та формування вільних і доступних фінансових ресурсів. На основі бюджету грошових коштів фінансові менеджери підприємства (або бухгалтер, фінансовий директор) формують платіжний календар, який деталізує бюджет грошових коштів відповідно до періодів. При формуванні бюджету грошових коштів необхідно враховувати

фінансову політику підприємства, яка являє відповідну систему принципів, підходів та практики управління фінансовими ресурсами підприємства.

8. Визначено напрями удосконалення управління кредитоспроможністю підприємства. Дослідження шляхів удосконалення процесу управління кредитоспроможністю підприємства дозволило виокремити процес збору дебіторської заборгованості та налагодження співпраці із банківською установою як пріоритетні у наш час засоби залучення фінансових ресурсів у кругообіг ресурсів підприємства. Ефективним способом управління кредитоспроможністю підприємства може стати запровадження особистої відповідальності менеджерів за отримання погашення заборгованості. Як новітній інструмент управління кредитоспроможністю розглянуто логістично-орієнтований підхід, який враховує обмеженість у фінансових ресурсах, розкриває першочергову роль фінансових потоків у забезпеченні ефективного функціонування підприємств, що є надзвичайно важливим для розвитку економіки держави.

Список використаних джерел

1. Азаренкова Г.М. Фінансові ресурси та фінансові потоки [Текст] : теоретичний аналіз / Г. М. Азаренкова ; Національний банк України, Українська академія банківської справи. Харківська філія. - Х. : ПП Яковлєва, 2017. - 102 с.: рис., табл. - Бібліогр.: с. 95-102.
2. Азізов С. П. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах : підруч. / С. П. Азізов, П. К. Канівський, В. М. Скупий ; за ред. проф. С. П. Азізова. – К. : КНЕУ, 2018. – 834 с.
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2012. – 624 с.
4. Бардаш С.В. Ідентифікація фінансових ресурсів та шляхи їх формування сільськогосподарськими підприємствами / С.В. Бардаш, Л.Л. Кравцова// Международный журнал «Интернаука». – 2017. – № 6 (28). – С. 105-111.
5. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління кредитоспроможністю підприємств.// Держава та регіони.-2019,-№5,-с.21-23.
6. Бердар М.М. Податкова система як елемент механізму управління фінансовими ресурсами підприємства.//Формування ринкових відносин в Україні. - 2018,-№ 12(91),-с.51-55.
7. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия [Текст] / И. А. Бланк. - К. :Эльга : Ника-Центр, 2003. - 446 с.: рис. - (Энциклопедия финансового менеджера ; вып.2).
8. Біляк Н. І. Оцінка сучасного стану матеріально-технічного забезпечення АПК / Н.І. Біляк // Зб. наук. пр. ЛНАУ / [ред. В. Г. Ткаченко]. – Луганськ : ЛНАУ, 2004. – № 34/46. – 384 с.
9. Близнюк О.П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства / О.П. Близнюк, А.П. Горпинченко // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія «Економічні науки». – 2012. – Том XV, №2. – С. 52-58.

10. Васюренко О. В., Азаренкова Г. М. Фінансове управління потребує точного визначення окремих понять // Фінанси України. – 2019. – № 1. – С. 28-33.
11. Величко Т. Г. Розвиток матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК :автореф. дис. ... канд. екон. наук / Т. Г. Величко. – Сімферополь :НУБіПУ, 2009. – 20 с.
12. Вішнівська Б. Методи мінімізації фінансових ризиків /Б. Вішнівська // Економіст. - 2017. - № 6 - С. 58-59.
13. Гудзь О.Є. Ризики в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств / О.Є. Гудзь // Агроінком. - 2017 р. - № 5. - С. 92 – 95
14. Власюк С. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами// Економіка АПК №8 – 2019.
15. Власюк С.А. Фінансування сільськогосподарства у контексті сучасних умов / С.А. Власюк // Зб. наук. Праць Уманського національного університету. — Умань, 2014. — Вип. 85. — С. 249—254.
16. Волк І.Ф. Фінансові ресурси підприємства: економічна сутність та ефективність управління.// Держава та регіони.-2017,- №6,- с.339- 342.
17. Волченко Н.В. Передбачувальні наслідки членства у СОТ для сільськогосподарських товаровиробників України / Н.В. Волченко // Економіка АПК. — 2019. — № 6. — С. 122—128.
18. Гаврилко П. П. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України / П.П. Гаврилко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2016. – № 3. – С. 131–132.
19. Горбунов А. Р. Управление финансовыми потоками. – М.: Глобус, 2013. – 224 с. Выпуск 23 249
20. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

21. Дорохова Л.М. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / Л.М. Дорохова, Л.В. Недільська // Бізнесінформ. – 2017. - № 1. – С. 241-246.
22. Економічна енциклопедія / Редкол.: В. С. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
23. Єсманова Л. І. Менеджмент фінансовими результатами у сільському господарстві / Л. І. Єсманова // Вісник Сумського національного аграрного підприємства, Серія „Економіка та менеджмент”, випуск 3-4, 2005. – С. 157-160.
24. Закон України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» від 4 червня 2009 р. № 1444-VI // ВВР України. – № 42. – Ст. 634.
25. Зінченко Т.В. Формування фінансових ресурсів як джерело підвищення конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва / Т.В. Зінченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія Економіка і менеджмент. — Суми, 2012. — Вип. 4 (52). — С. 76—82.
26. Иванов В. В., Кусакин С. П. Подходы к разработке механизмов управления финансовыми потоками предприятия // Логинфо. – 2019. – № 11. – С. 18-19.
27. Іванієнко В.В., Мішина С.В. Концептуальна модель управління фінансовими ресурсами підприємств [Текст] / Іванієнко В.В., Вінецька С.В. // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Динаміка наукових досліджень”. – Том 21. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2020. – С.24 – 25.
28. Кальченко М.М. Формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / М.М. Кальченко // Вісник соціально-економічних досліджень — Одеса, 2014. — Вип. 2 (53). — С. 65— 69.
29. Козакова В. І. Особливості організації управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств / В. І. Козакова // Вісник

Сумського національного аграрного підприємства, Серія „Фінанси і кредит”, 2007. – № 1. – С. 157-160.

30. Корнєєв В. В. Рух капіталу і фінансова логістика // Фінанси України. – 2012. – № 11. – С. 23-31.

31. Ксьодз С. М. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств / С. М. Ксьодз, О. В. Сапригіна // Економіка і суспільство. – 2017. – № 10. – С. 612–614.

32. Кузнецова Т. В., Железняк В. Ю. Логистичекий підхід к управленію фінансами // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, ДНУ, 2020. – Вип. 121. – С. 94-98.

33. Лизунова Т.Г. Підходи по управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Т.Г. Лизунова, Л.Г. Смоляр. - Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2014-23.pdf>.

34. Лешенко В. О. Організація і удосконалення ринку матеріально-технічногозабезпеченнясільськогосподарськихтоваровиробників :автореф. дис. ... канд. екон. наук / В. О. Лешенко – Дніпропетровськ : ДДАУ, 2004. – 20 с.

35. Мельник І. І. Основи інженерного менеджменту :навч. посіб. / І. І. Мельник, І. Г. Тивоненко, С. Г. Фришев, В. П. Бабій, С. М. Бондар – К. :Вищаосвіта, 2006. – 525 с.

36. Митяй О.В., Бечко П.К. Методичні підходи щодо оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств // Уманський національний університет садівництва .Економічний форум, 2012. - № 4.

37. Міокова Г.І. Управління залученням запозичень суб'єктами господарювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/zbir_12.pdf 12.

38. Мішина С.В. Особливості науково-практичного застосування організаційно-економічного механізму управління фінансовими ресурсами промислових підприємств [Текст] / Мішина С.В. // Економіка: проблеми

теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 190: В 4 т. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С.516 – 521.

39. Наказ Міністерства фінансів України від 31.03. 99 № 87 “Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 “Звіт про фінансові результати” (Із змінами, внесеними згідно з наказами Мінфіну № 37 від 24.02. 2000, № 131; від 14.06. 2000, № 304; від 30.11. 2000, № 583; від 18.12. 01, № 989; від 25.11. 02, № 363 від 23.05. 03)

40. Олексієнко А.О. Політика державної підтримки сільськогосподарства в умовах СОТ / А.О. Олексієнко // Економіка АПК. — 2020. — № 4. — С. 26—30.

41. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення [Текст] / Опарін В. // Вісник НБУ. – 2019. - № 5. – С. 10 – 11.

42. Остапенко Т. М. Формування матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Т. М. Остапенко – Луганськ : ЛНАУ, 2008. – 20 с.

43. Осташко Т.О. Сільське господарство в умовах СОТ і ЄС / Т.О. Осташко. — К.: Інститут сільського розвитку, 2018. — 70 с.

44. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=ukUA>

45. Павлова Л. Н. Финансы предприятий. – М.: Финансы, Изд. об-ние “ЮНИТИ”, 1998. – 488 с.

46. Підлісецький Г. М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г. М. Підлісецький // Економіка України. – 2018. – № 11. – С. 81 – 87.

47. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. [Текст] - 2018. - № 5. - С. 65-66.

48. Плаксін О. А. Матеріально-технічне забезпечення підприємств АПК в сучасних умовах / О. А. Плаксін // Економіка АПК. – 2018. – № 8. – 63–68 с.
10

49. Попов В.М. Сучасні особливості фінансового забезпечення сільського господарства [Електронний ресурс] / В.М. Попов // Зб. наук. праць Кіровоградського національного технічного університету. — Кіровоград , 2012. — Вип. 22. — Режим доступу: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/)

50. Рибалко Н.О. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства мисанітарно-курортного комплексу.// Формування ринкових відносин в Україні.-2008,-№12(91),-с.108-111.

51. Роєнко К.В. Особливості та проблеми формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільної економіки / К.В. Роєнко, Л.А. Свистун // Молодий вчений. – 2017. –№ 11(51). – С. 1285-1289.

52. Саблук П. Т. Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва / П. Т. Саблук. – К., 2000. – 264 с.

53. Сіліна І. В. Управління фінансовим станом підприємством в кризових умовах / І. В. Сіліна, М. В. Хацер // Економіка та держава. – 2017. – № 11. – С. 85–88.

54. Сільське господарство Хмельницької області за 2013 рік. Статистичний збірник / За ред. Л.О. Хамської. – Хмельницький. – 2014. – 297 с.

55. Стефаненко М. М. Система збалансованих фінансових показників як основа прийняття контролінгових рішень / М. М. Стефаненко // Фінанси України. – 2017. – № 3. – С. 112-117.

56. Стецюк П. А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств [Текст] : монографія / П. А. Стецюк. - К.: ННЦ "Ін-т аграрної економіки", 2009. - 370 с.: рис., табл. - Бібліогр.: с. 339-367.

57. Финансы предприятий / Под ред. М. В. Романовского. – СПб.: ИД “Бизнес-пресса”, 2000. – 528 с.

58. Фінансове забезпечення розвитку підприємства: монографія / І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко, М.М. Гуляєва та ін; за ред. І. О. Бланк. - К.: Київ. нац. торг. - еконун -т, 2011. - 344с. - С.267.

59. Халатур С.М., Трегуб О.М. Проблемні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств та перспективи їх розв'язання / С.М. Халатур, О.М. Трегуб // Інвестиції: практика та досвід. – №21-22. –2020. С. 37-42.

60. Хотоплянський О. Л., Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотоплянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2017. – № 1. – С. 111-117.

61. Чаплигіна О.В., Лоевська С.А. Вдосконалення політики управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств// Економічний простір №22/2 – 2019.

62. Червінька С. Л. Методичні підходи щодо управління фінансовими результатами аграрних підприємств/ С. Л. червінька // Економіка АПК. – 2018. – № 3. – С. 86-88.

63. Чернопищук Т. І. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. / Т. І. Чернопищук, І. С. Воронецька, С. А. Сегеда та ін. – Вінниця : ВДАУ, 2016. – 400 с.

64. Чуницька І.І. Фінансові ресурси як базис формування фінансового потенціалу [Текст] / Чуницька І.І. // Економіка та держава. – 2017. - №5. – С. 29 – 31.

65. Шестопалова О.В. Фінансові ресурси в умовах ризиковості економічної діяльності// Економічний простір №23/2 – 2019.

66. Adzobu, L. D., Agbloyor, E. K., & Aboagye, A. (2017). The effect of loan portfolio diversification on banks' risks and return Evidence from an emerging market. *Managerial Finance*, 43(11), 1274-1291. <http://ugspace.ug.edu.gh/handle/123456789/22471>

67. Abid, L., Ouertani, A. N., & Zouari-Ghorbel, N. (2014). Macroeconomic and Bank-specific Determinants of Household's Non-Performing Loans in Tunisia:

- A Dynamic Panel Data. *Procedia Economics and Finance*, 13, 58-68.
[https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00430-4](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00430-4)
68. Beck, T. (2012). The role of finance in economic development: benefits, risks, and politics. *Oxford Handbook of Capitalism*, 161-203.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195391176.013.0007>
69. Kamran, H. W., Haseeb, M., Nguyen, V. C., & Nguyen, T. T. (2020). Climate change and bank stability: The moderating role of green financing and renewable energy consumption in ASEAN. *Talent Development and Excellence*, 12(2s), 3738-3751. <https://doi.org/10.31219/osf.io/v48fa>
70. Khalatur S. M. Innovative doctrine development of agriculture growth of Ukraine / S. M. Khalatur // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2017. – № 4/5 (35). – С. 19 – 26.
71. Khalatur S., Zhylenko K., Masiuk Y., Velychko L., Kravchenko M. (2018). Assessment of bank lending diversification in the national economy of Ukraine. *Banks and banks systems*. Vol. 13(3), P. 141 – 150.
72. Khalatur S., Zenon Stachowiak, Kateryna Zhylenko, Oksana Honcharenko and Oleksandr Khalatur (2019). Financial instruments and innovations in business environment: European countries and Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(3), 275-291.
73. Khalatur S., Khaminich S., Budko O., Dubovych O., Karamushka O. (2020). Multiple system of innovation investment decisions adoption with synergetic approach usage. *Entrepreneurship and Sustainability*, Vol. 7, Num. 4, 2745-2763. [http://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4\(12\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4(12)).
74. Messai, A. S., & Jouini, F. (2013). Micro and macro determinants of non-performing loans, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(4), 85-860. Retrieved from <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/517/pdf>
75. Najib H.S. Farhan, Mosab I. Tabash and Mohammad Yameen (2020). The relationship between credit policy and firms' profitability: empirical evidence

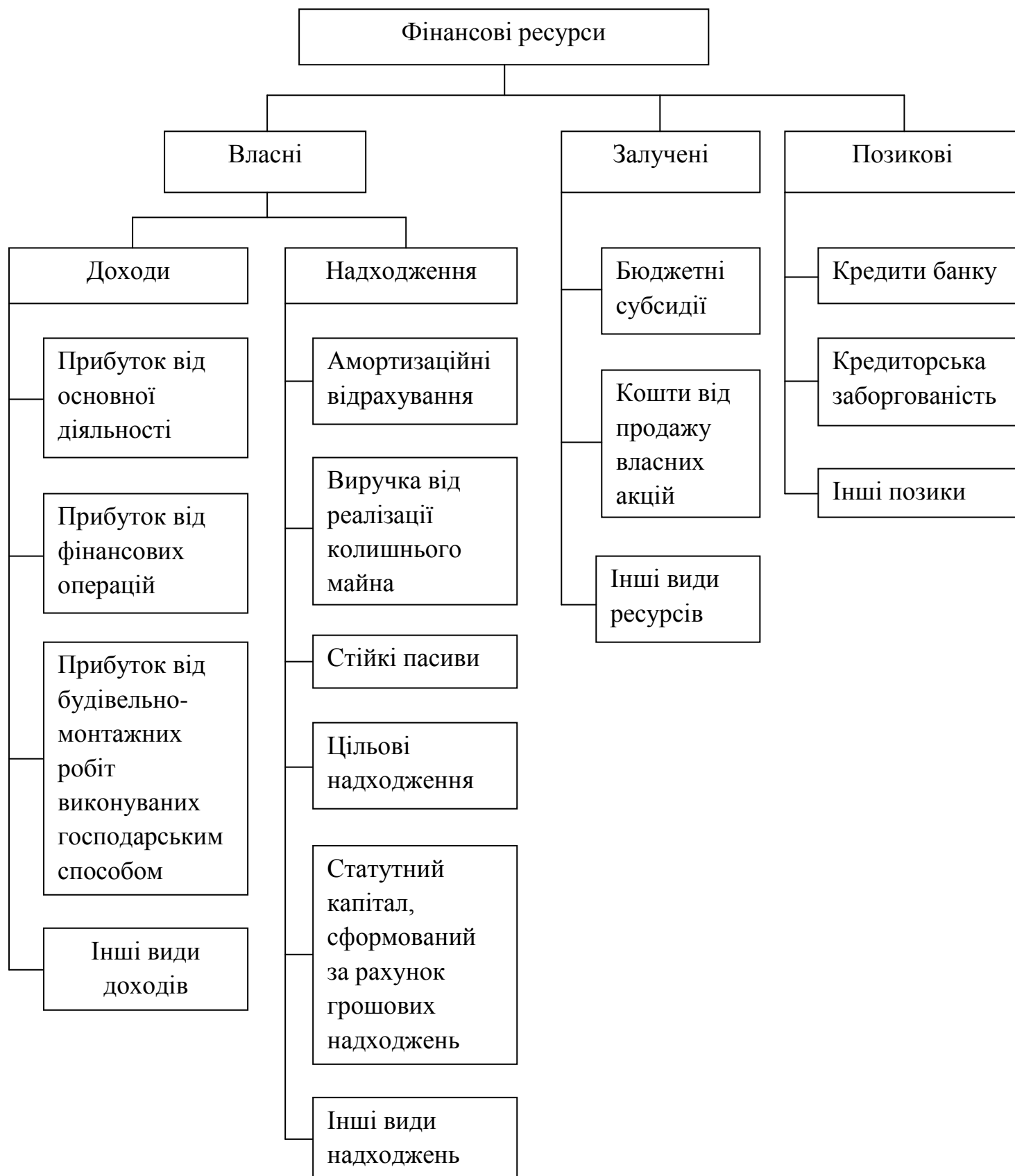
from Indian pharmaceutical sector. *Investment Management and Financial Innovations*, 17(2), 146-156. doi:10.21511/imfi.17(2).2020.12

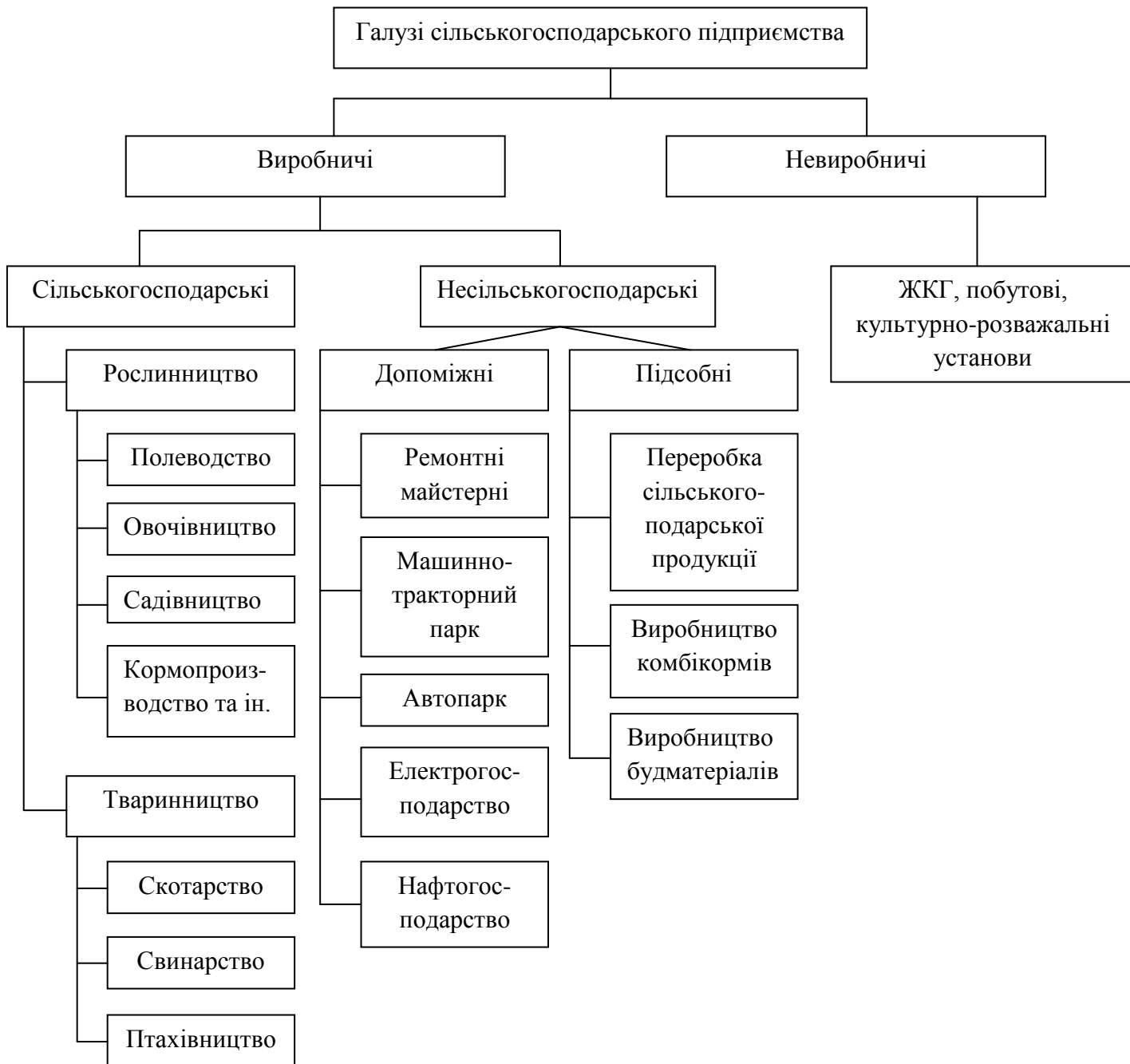
76. Oluwaseyi Olalere, Md. Aminul Islam, Mohd Zukime Mat Junoh, Wan Sallha Yusoff and Mohammed Masum Iqbal (2020). Revisiting the impact of intrinsic financial risks on the firm value of banks in ASEAN-5 countries: a panel data approach. *Banks and Bank Systems*, 15(2), 200-213. doi:10.21511/bbs.15(2).2020.18

77. Yevhenii Zolotukhin (2018). Creditworthiness assessment of municipalities in Ukraine. *Development Management*, 16(3), 51-60

ДОДАТКИ

Додаток В

Рис. В.1. етапи фінансового оздоровлення підприємства АПК